

Syntesanalys av myndighetsuppdrag inom Livsmedelsstrategin

Resultat och effekter av uppdrag inom strategin

Maj 2024

Syntesanalys av myndighetsuppdrag inom Livsmedelsstrategin

Resultat och effekter av uppdrag inom strategin

Daniel Hallencreutz, Vera Stafström och Maria Lindström

Rapportnummer: 0486
ISBN: 978-91-89730-75-5

Förord från Tillväxtverket

Sedan livsmedelsstrategin beslutades 2017 har företag i livsmedelskedjan ställts inför en mängd olika utmaningar som har påverkat deras förutsättningar, allt från extrema väderförhållanden till en global pandemi och konflikter i vår omvärld. Dessa händelser belyser vikten av en robust och hållbar livsmedelskedja som bättre kan hantera yttre kriser. I februari 2023 tog därför regeringen initiativ till en uppdatering av strategin, en livsmedelsstrategi 2.0, som kommer att fokusera på att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan. Ett regeringsbeslut om Livsmedelsstrategin 2.0 planeras under hösten 2024.

Föreliggande rapport sammanställer och analyserar de delrapporter om aktiviteter, resultat och effekter under 2023 som myndigheter inom ramen för livsmedelsstrategin lämnade in till Landsbyggs- och Infrastrukturdepartementet i februari 2024. Analysen ska bidra till en lägesbild av det samlade myndighetsarbetet inom livsmedelsstrategin, med särskilt fokus på uppdragens resultat, effekter och koppling till livsmedelsstrategins mål. Förhoppningen är att innehållet kan tjäna som underlag för gemensamma diskussioner framåt, både inför en kommande uppdatering av livsmedelsstrategin, och mellan myndigheter och branschaktörer om hur vi bäst samverkar inom myndighetsuppdragen för att uppnå målen i livsmedelsstrategin.

Rapporten är beställd av Tillväxtverket. Analys och slutsatser i rapporten är Swecos.

Innehållsförteckning

	Syntesanalys av myndighetsuppdrag inom Livsmedelsstrategin	2
	Resultat och effekter av uppdrag inom strategin	2
	Förord från Tillväxtverket	3
	Sammanfattning	7
1	Introduktion	9
1.1	Bakgrund	9
1.2	Syfte och frågeställningar	9
1.3	Metod och tillvägagångssätt	10
1.3.1	Utgångspunkt för syntesanalysen	10
1.3.2	Definition av aktiviteter, utfall och resultat samt effekter	10
1.3.3	Analysramverk – de tre strategiska områdena	11
1.3.4	Analys av uppdragens bidrag till Livsmedelsstrategins måluppfyllnad	11
1.4	Vad kännetecknar myndighetsuppdragen?	12
1.4.1	Ett 30-tal åtgärder har genomförts	12
1.4.2	17 uppdrag ligger inom konsument och marknad	12
1.4.3	Hög andel av budgeten går till åtgärder inom primärproduktion och industri	12
1.5	Disposition och läshänvisning	13
2	Analys aktiviteter och prioriterade frågeställningar	14
2.1	Cirka 150 typer av insatser har genomförts inom ramen för de 30 aktiviteterna	14
2.2	Insatser mot konsument och marknad	15
2.2.1	Utbildnings- och informationsinsatser	15
2.2.2	Strategiskt arbete	15
2.2.3	Seminarier, workshops och deltaganden på konferenser	15
2.2.4	Exportfrämjande insatser	15
2.2.5	Insatser som främjar samverkan och dialog	15
2.2.6	Omvärldsbevakning och kartläggningar	16
2.2.7	Utveckling-, test och demonstration	16
2.2.8	Deltagande/adresserade målgrupper i de olika insatserna	16
2.3	Kunskap och innovation	18
2.3.1	Samverkansinsatser	18
2.3.2	Utllysningar och projektfinansiering	18
2.3.3	Deltagande/adresserade målgrupper	19
2.4	Regler och villkor	20
2.4.1	Utbildnings- och informationsinsatser	20
2.4.2	Bredare myndighetsdialog	20
2.4.3	Löpande informationsarbete	20
2.4.4	Utvecklingsarbete och tester av framtagna metoder/verktyg	20
2.4.5	Deltagande/adresserade målgrupper	20
2.5	Tvärgående insatser	21
2.6	Sammanfattning och jämförelser med föregående år	21
3	Analys av utfall och resultat	23
3.1	Inledning	23
3.2	Konsument och marknad	23
3.2.1	Ny kunskap och spridning av kunskap till berörda målgrupper	24
3.2.2	Flera utfall och resultat inom de exportfrämjande insatserna	24
3.2.3	Utfall i form av produkt- och metodutveckling	25
3.3	Kunskap och innovation	25

3.3.1	Kunskapsbyggnad och stärkt kompetens	25
3.3.2	Produkt- och metodutveckling	26
3.3.3	Kraftsamling kring forskning och innovation	26
3.4	Regler och villkor	27
3.4.1	Kunskaps- och kompetensbyggnad	27
3.4.2	Ökad samverkan	28
3.4.3	Remisser och policypåverkan	28
3.4.4	Regelförenkling och inrättande av e-tjänster	28
3.5	Sammanfattning och jämförelser med föregående år	28
4	Analys av effekter	30
4.1	Konsument och marknad	30
4.1.1	Vissa exporteffekter	30
4.1.2	Stöd för producenter	30
4.1.3	Vissa effekter på matsvinnet	30
4.1.4	Viss förändring av efterfrågan	30
4.2	Kunskap och innovation	30
4.3	Regler och villkor	30
4.3.1	Vissa regelförenklingar skapar effekter redan nu, exempelvis inom Vattenbruk och Växtodling	31
4.3.2	Ökad kunskap om kompetensbehoven och framtagandet av konkreta verktyg för främjaraktörer med flera	31
4.4	Sammanfattning och jämförelser med föregående år	31
5	Analys av uppdragens bidrag till Livsmedelsstrategins måluppfyllelse	33
5.1	Kunskap och innovation	33
5.2	Regler och villkor	33
5.3	Konsument och marknad	33
5.4	Sammanfattning och jämförelse med föregående år	34
6	Reflektioner, slutsatser och rekommendationer	36
6.1	Reflektioner och slutsatser	36
6.1.1	Utformningen av uppdragen svarar mot prioriterade utmaningar i Livsmedelsstrategin, skapar resultat och förutsättningar för effekter	36
6.1.2	Myndighetsrapporterna redovisar en bred palett av insatser som riktas mot hela livsmedelskedjan	36
6.1.3	Bredare samverkan mellan myndigheter 2023 jämfört med 2022	37
6.1.4	Uppdragen har bidragit till ökad kunskap hos en bredare målgrupp	37
6.1.5	Koppling till regionala tillväxt- och utvecklingsstrategier är svag	37
6.1.6	Fortfarande för tidigt för att identifiera mer genomgripande effekter, men det sker en positiv förflyttning över tid	38
6.1.7	Fler insatser inom ramen för uppdragen bidrar 2023 till måluppfyllelsen jämfört med 2022	38
6.2	Rekommendationer	39
6.2.1	Prioritera uppdrag och insatser som adresserar ett antal riktade uppföljningsbara mål under en viss avgränsad tidsperiod	39
6.2.2	Myndigheterna bör i betydligt högre grad beskriva hur de värderat/följt upp redovisade resultat och effekter	39

6.2.3	Myndigheterna bör tydligare i återrapporteringarna redovisa utfall som inte genererat önskade resultat och effekter.....	39
6.2.4	Redovisningen av genomförda aktiviteter bör i återrapporteringarna i högre grad kopplas till hur de samspelar med andra nationella och regionala strategier.....	40
Bilaga A Lista över myndighetsuppdrag		41

Sammanfattning

Sweco har fått i uppdrag av Tillväxtverket att genomföra en syntesanalys av de rapporter som myndigheter med uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 och 3 årligen skickar in till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Bakgrunden till Swecos uppdrag är Tillväxtverkets myndighetsuppdrag om samordning av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna. En ytterligare viktig bakgrundsfaktor är det arbete som nu genomförs för att ta fram en Livsmedelsstrategi 2.0. Denna uppgradering av strategin ska särskilt fokusera på att den totala livsmedelsproduktionen ökar, främja svenskproducerade varor och även att minska vår sårbarhet vid eventuell kris. Bakgrunden till omtaget är att förutsättningarna för företag och samhället generellt har förändrats sedan 2017 och att livsmedelskedjans aktörer har stått inför flera större utmaningar såsom torka, pandemier, utmaningar för globala logistikkedjor och krig. Primära frågeställningar i fokus i denna syntesrapport har varit:

- Hur ser huvudsakliga resultat och effekter ut?
- Bidrar uppdragens resultat till strategins måluppfyllelse?
- Vilka särskilda slutsatser kan man dra kring de huvudsakliga målgrupper som uppdragens genomförda aktiviteter riktats till?
- Vilka uppdragsförbättringar skulle kunna leda till bättre måluppfyllelse av strategin?

Sammanfattningsvis pekar rapporten på ökad samverkan och aktivitet inom livsmedelssektorn under 2023 jämfört med föregående år. Fler i målgruppen är involverade. Det har genomförts fler insatser riktade mot olika delar av livsmedelskedjan, och samverkan mellan myndigheter och andra aktörer har varit mer omfattande jämfört med föregående år. En del positiva indikationer har identifierats, såsom ökad kunskapshöjning och kompetensutveckling inom sektorn samt ökad export till vissa marknader. Utmaningar kvarstår dock, särskilt gällande förmågan att mäta och följa upp resultat samt att hantera externa faktors påverkan på sektorn, såsom politiska förändringar och konjunkturnedgångar. Trots tidiga positiva effekter är det för tidigt att bedöma mer genomgripande resultat och effekter. Swecos slutsats är att de insatser som genomförs svara upp mot Livsmedelsstrategins mål. De områden Sweco vill lyfta är:

- Ett antal insatser som stärker forskning och utveckling, i synnerhet förutsättningarna för att skapa olika strukturer och plattformar som ökar förutsättningarna för samverkan.
- Det löpande arbetet med att se över villkor och regler för företagande gynnar konkurrenskraften hos företagen i livsmedelssektorn och stärker förutsättningar för hållbar konsumtion.
- Kommunikations- och kunskapshöjande insatser för att förändra konsumentbeteendet men också för att stärka företagande och entreprenörskap.
- Insatserna för att främja livsmedelsexporten – både vad gäller regelförändringar och vad det gäller konkreta insatser för att stärka de exporterande företagens förmågor.

Utifrån syntesen av de olika myndigheternas åiterrapportering och lämnar Sweco följande fyra rekommendationer:

- *Prioritera uppdrag och insatser som adresserar ett antal riktade uppföljningsbara mål under en viss avgränsad tidsperiod.* Swecos bedömning är att det finns ett behov av att se över ett strategiskt val mellan bredd och spets mellan och inom myndighetsuppdragen. Inför omtaget med Livsmedelsstrategin 2.0 är det viktigt att se vilka uppdrag som genererat resultat och där bidraget till måluppfyllnad förväntas kan öka på sikt. + fokus på mer spetsiga satsningar som myndigheter och aktörer i kedjan kan kraftsamla kring
- *Myndigheterna bör i betydligt högre grad beskriva hur de värderat/följt upp redovisade resultat och effekter.* Swecos rekommendation är därför att myndigheterna inför nästa års åiterrapportering tydligare bör beskriva hur de identifierade och åiterrapporterade resultaten och effekterna har följts upp och utvärderats. Förutom detta bör de i högre utsträckning föra ett resonemang rörande identifierade utfall, resultat och effekter där de försöker att bedöma insatsens vikt.

- *Myndigheterna bör tydligare i återrapporteringarna redovisa utfall som inte genererat önskade resultat och effekter. Myndigheterna redovisar aktiviteter, utfall och positiva resultat och eventuella effekter. För att ta fram bättre underlag för att finjustera insatser i Livsmedelsstrategin 2.0 handlingsplaner rekommenderar Sweco att myndigheterna i återrapporteringen för 2024 i större utsträckningar kompletterar redovisningen av resultat och effekter med redovisning av utmaningar och hinder i genomförandet av de uppdragen och planerade aktiviteter. En sådan dimension av återrapporteringen skulle också underlätta prioritering framåt samt belysa eventuella behov av särskilt riktade insatser.*
- *Redovisningen av genomförda aktiviteter bör i återrapporteringarna i högre grad kopplas till hur de samspelar med andra nationella och regionala strategier. Sweco rekommenderar att myndigheterna tydligare redogör för hur aktiviteterna knyter an till andra strategier i de fall där det är relevant. Särskilt viktigt är att beskriva hur identifierade resultat och effekter bidrar till andra nationella och regionala strategiers måluppfyllelse. Sweco menar att det också är önskvärt att man söker fler synergier/kopplingar med RUS och att man inför Livsmedelsstrategin 2.0 beaktar det regionala perspektivet i utformningen och genomförandet av uppdragen.*

1 Introduktion

1.1 Bakgrund

Sweco har fått i uppdrag av Tillväxtverket att genomföra en syntesanalys av de rapporter som myndigheter med uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 och 3 årligen skickar in till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Bakgrunden till Swecos uppdrag är Tillväxtverkets myndighetsuppdrag om samordning av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna. En ytterligare viktig bakgrundsfaktor är det arbete som nu genomförs för att ta fram en Livsmedelsstrategi 2.0. Denna uppgradering av strategin ska särskilt fokusera på att den totala livsmedelsproduktionen ökar, främjandet av svenskproducerade varor och även att minska vår sårbarhet vid eventuell kris. Bakgrunden till omtaget av Livsmedelsstrategin är att förutsättningarna för företag och samhället generellt har förändrats sedan 2017. Livsmedelskedjans aktörer har ställts inför flera större utmaningar de senare åren, som tydliggjort att det finns en sårbarhet i den svenska livsmedelsförsörjningen, exempelvis på grund av torka, pandemier, utmaningar för globala logistikkedjor och krig.

Denna syntesanalys avser myndigheternas rapportering av genomförda aktiviteter samt uppnådda resultat och effekter under 2023, som lämnades till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet i februari 2024. Syntesanalysen är en av tre uppföljningar och utvärderingar som genomförs av Livsmedelsstrategin under 2024. Jordbruksverkets årliga uppföljning av strategins framdrift publiceras strax före denna och mot slutet av året kommer den externa utvärderingen av strategin, också den på uppdrag av Jordbruksverket, att publiceras.

Detta är den fjärde syntesanalysen i ordningen sedan 2021.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna syntesrapport är att sammanställa och analysera myndighetsrapporterna för 2023. Rapporten ska tjäna som underlag för gemensamma diskussioner mellan myndigheter och branschaktörer om huruvida Livsmedelsstrategins mål har uppnåtts. Rapporten syftar till att identifiera potentiella förbättringar som kan bidra till fortsatt implementering av strategin, i syfte att öka konkurrenskraften och stärka livsmedelssektorn. Syntesrapporten ska i huvudsak besvara följande frågeställningar:

- Hur ser huvudsakliga resultat och effekter ut?
- Bidrar uppdragens resultat till strategins måluppfyllelse?
- Vilka särskilda slutsatser kan man dra kring de huvudsakliga målgrupper som uppdragens genomförda aktiviteter riktats till?
- Vilka uppdragsförbättringar skulle kunna leda till bättre måluppfyllelse av strategin?

Sweco gör i rapporten också en ansats att besvara ett antal kompletterande frågeställningar, som adresseras i det avslutande kapitlet 6. Frågeställningarna berörs också i de tidigare kapitlen, särskilt i analysen av resultat, effekter och måluppfyllelse:

- Svarar uppdragen och insatserna mot de utmaningar som Livsmedelsstrategin vill bidra till att lösa? (Relevans)
- Hur harmonierar insatserna med annan policy och andra insatser som genomförs nationellt eller regionalt? Stärker de varandra och ökar de möjligheterna för att tillsammans uppnå gemensamma eller närliggande mål och syften, eller hamnar de i konflikt och motverkar varandra? (Koherens och komplementaritet)
- I vilken utsträckning har insatserna bidragit till ökad kunskap, som styr utvecklingen i linje med Livsmedelsstrategin? (Måluppfyllelse)

- I vilken utsträckning har insatserna bidragit till att samordningen av aktörssystemet som på olika sätt har som mål att stötta livsmedelssektorn utvecklats, på vilket sätt? (Måluppfyllelse)
- Skapar genomförandet av insatser förutsättningar för resultat och effekter? (Genomförande)
- Vilka förutsättningar finns för bestående effekter på längre sikt? Utifrån detta – vad bör prioriteras och vad behöver eventuellt justeras? (Hållbara förändringar)

1.3 Metod och tillvägagångssätt

1.3.1 Utgångspunkt för syntesanalysen

Uppdraget består av att följa upp och sammanställa de viktigaste resultaten från myndigheternas årsrapporter för att bedöma hur väl insatserna inom uppdraget bidrar till att uppfylla Livsmedelsstrategins mål. Analysen ska fungera som ett underlag för att kunna justera och förbättra den fortsatta genomförandeprocessen. Syntesanalysen fungerar således som en uppföljning och översikt med både ett summativt och formativt syfte. Syntesanalysen är inte en utvärdering och baseras i princip uteslutande på den information som framkommer i myndighetsrapporterna, vilket innebär att det förekommer vissa förenklingar i metodik och tillämpning.

1.3.2 Definition av aktiviteter, utfall och resultat samt effekter

Denna syntesanalys utgår från samma definition av aktiviteter, utfall och resultat samt effekter som i föregående syntesanalys. Definitionerna kommer från EU-kommissionens *"Evaluation design and management"*.¹

Aktiviteter är de konkreta handlingar som genomförs inom uppdragen med de satsade medlen och resurserna. Aktiviteterna leder till omedelbara, mätbara **utfall** såsom utvecklade produkter, publicerade rapporter eller finansiering av projekt. För att möjliggöra en analys av aktiviteter på en mer aggregerad nivå har de i denna syntesrapport grupperats in i insatsområden, vilket beskrivs närmare i kapitel 2.

Resultat beskriver den omedelbara inverkan som utfallen har på den tänkta målgruppen, vilket kan inkludera förändringar i kunskap eller beteende hos dessa individer. Resultat uppstår exempelvis när en utvecklad metod implementeras och används av den tilltänkta målgruppen. Resultaten kan vara på kort eller medellång sikt, beroende på den avsedda förändringen.

Effekter å andra sidan är bredare och långsiktiga förändringar som resultatet av aktiviteter och utfall genererar på samhällsnivå, inklusive påverkan på individer och grupper som inte är den direkta målgruppen för aktiviteten. Effekterna är mer komplexa och uppstår över en längre tid. Beroende på insats kan det med andra ta ganska många år innan man kan se den önskade effekten på samhällsnivå.

I Livsmedelsstrategin kan effekter likställas med den övergripande målet om ökad tillväxt och stärkt konkurrenskraft hos livsmedelskedjans aktörer.

Anledningen till att syntesanalysen skiljer på utfall och resultat är för att möjliggöra att alla typer av resultat fångas upp samtidigt som resultaten hos målgrupperna varken ska under- eller överskattas. Precis som med effekter, tar det ibland en längre tid för resultaten att nå målgrupperna, det gäller inte minst inom finansiering av fleråriga forskningsprojekt och arbete med att förenkla kring regler och villkor.

Medan utfallen kan komma från insatser som genomförts under året, härstammar rapporterade resultat i större utsträckning från insatser som genomförts inom uppdragen tidigare år. Effektkedjan från aktiviteter till resultat och effekter sträcker sig således över flera år inom uppdragen. Resultaten som diskuteras i denna rapport är sådana som mer eller mindre uteslutande uppstått från tidigare års aktiviteter. Det innebär att

¹ 5 European Commission. 1999. "Evaluation design and management." In Evaluating Socio-economic programmes, Vol. 1. Luxembourg: Office for Official Publ. of the European Communities.

tidiga och direkta utfall kan lyftas upp samtidigt som en särskild vikt kan läggas vid de resultat som redan nu lett till en förändring eller förstärkta förmågor hos målgrupperna.

1.3.3 Analysramverk – de tre strategiska områdena

I handlingsplan del 2 och 3 för Livsmedelsstrategin formuleras myndighetsuppdragen utifrån tre strategiska områden; kunskap och innovation, konsument och marknad samt regler och villkor. Det finns även två uppdrag som kategoriseras som tvärgående.

Utgångspunkten för analysen i denna syntesrapport är de strategiska områdena, vilka återkommer och analyseras separat i kapitlen 2–5. Syftet med analysen är att för respektive strategiskt område analysera och visa på vilka insatser som genomförts och vilka målgrupper som nåtts av dem, vilka utfall och resultat som genererats i uppdragen under året samt hur insatserna bidrar till strategins måluppfyllelse. Som framgår av Bilaga A ligger uppdragen enligt handlingsplanerna inom ett strategiskt område. Även om ett uppdrag endast finns inom ett strategiskt område (enligt tidigare redovisad lista) så kan det inom uppdragets genomförts insatser som har bäring på, och kan bidra till andra strategiska områdens måluppfyllelse också. Sweco har i analysen försökt fånga upp sådana nyanser, i den utsträckning som rapporteringen möjliggjort.

1.3.4 Analys av uppdragens bidrag till Livsmedelsstrategins måluppfyllnad

Uppdragens bidrag till Livsmedelsstrategins måluppfyllnad bedöms mot delmålen för de strategiska områdena.

Figur 1 Delmål för de strategiska områdena

Konsument och marknad	Kunskap och innovation	Regler och villkor
<p>Konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.</p>	<p>Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.</p>	<p>Utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar.</p> <p>Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.</p>

Bedömningen av måluppfyllelsen baseras på de insatser som genomförts inom ramen för uppdrag, vilka utfall och resultat som hittills genererats inom uppdraget och hur de svarar mot uppdragsbeskrivningen respektive målen för de strategiska områdena.

Tillvägagångssättet för bedömning av uppdragens bidrag till måluppfyllnad är detsamma som tidigare år, vilket innebär att för varje uppdrag har en bedömning på av måluppfyllelse enligt följande skala gjorts: uppdraget uppvisar inte utfall eller resultat som kan tänkas leda till måluppfyllnad, uppdraget uppvisar småskaliga resultat men som på sikt kan leda till måluppfyllnad och uppdraget uppvisar resultat som redan nu bidrar till måluppfyllnad.

Som framgår av kapitel 5 bedöms så gott som samtliga uppdrag bidra till Livsmedelsstrategins måluppfyllelse. Därför diskuteras måluppfyllelsen även utifrån om ett uppdrag kan *antas* bidra till måluppfyllelse eller om dess bidrag kan *påvisas* redan nu.

1.4 Vad kännetecknar myndighetsuppdragen?

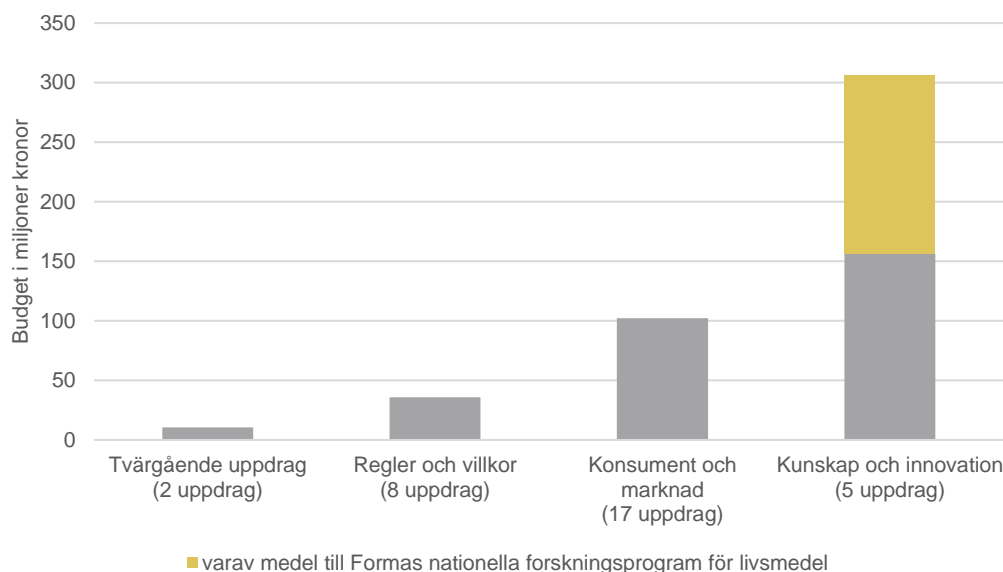
1.4.1 Ett 30-tal åtgärder har genomförts

Under 2023 har ett 30-tal åtgärder genomförts inom ramen för Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3.² Åtgärderna har genomförts i form av myndighetsuppdrag förmedlade till Tillväxtverket, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Business Sweden, Länsstyrelsen Jämtland Härjedalen/Eldrimner, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Vinnova och Formas. Budgeten för uppdragen under 2023 uppgår till omkring 450 miljoner kronor. Av dem kommer 150 miljoner kronor från Formas uppdrag om ett nationellt forskningsprogram inom livsmedel och 141 miljoner kommer från Vinnovas projektfinansiering. Exklusive dessa uppdrag uppgår budgeten i stället till 164 miljoner kronor. Som referenspunkt fastställer Livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 och 3 satsningar på 122 miljoner kronor årligen fram till och med 2025 och i budgetpropositionen för 2023 föreslår regeringen att 204 miljoner kronor anvisas underanslaget Konkurrenskraftig livsmedelssektor för år 2023³, vilket är en liten ökning från 2022. För 2024 och 2025 beräknas anslaget vara 166 miljoner kronor årligen.

1.4.2 17 uppdrag ligger inom konsument och marknad

Figur 2 illustrerar hur budgeten fördelas mellan de olika strategiska områdena⁴ i genomförandet av myndighetsuppdragen under 2023. Även om medlen till Formas nationella forskningsprogram exkluderas, finns störst budget inom kunskap och innovation, följt av konsument och marknad. Knappt 36 miljoner kronor rapporteras ha använts av uppdrag inom området regler och villkor. Av de drygt 30 uppdragen ligger 17 uppdrag inom området konsument och marknad.

Figur 2 Fördelning av budget samt antal uppdrag per strategiskt område

1.4.3 Hög andel av budgeten går till åtgärder inom primärproduktion och industri

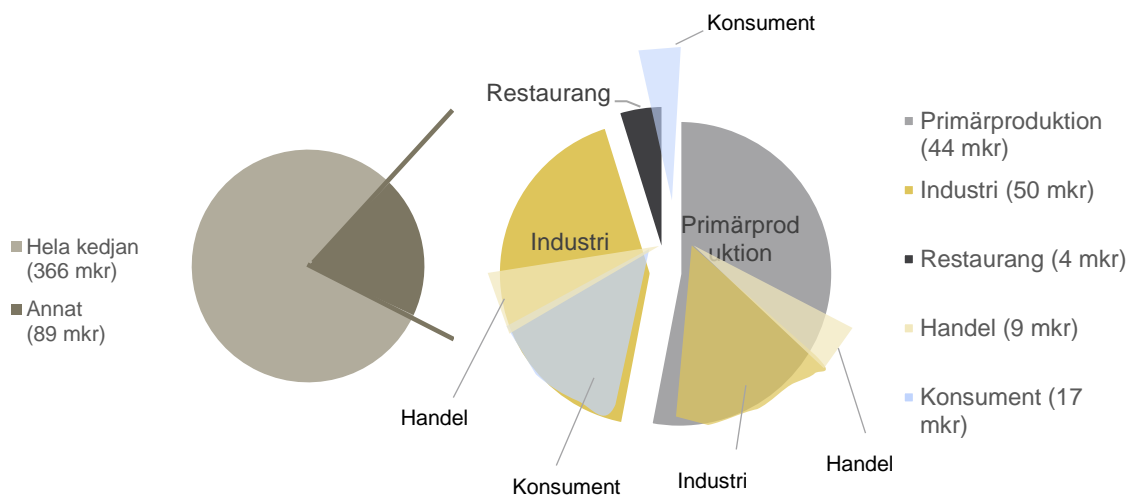
² https://www.regeringen.se/contentassets/155c6e51b4c94db7bb8768e7a0849491/200914_hp-del-2.pdf

³ <https://www.regeringen.se/contentassets/def2026cac0b4ef7acf4afeb988326ed/utgiftsomrade-23-arella-naringar-landsbygd-och-livsmedel.pdf>

⁴ Notera att budgeten sammanställts på uppdragsnivå och inom vilket strategiskt område uppdraget ligger inom enligt den nu gällande handlingsplan del 2 och 3. Figuren tar således inte hänsyn till budget för insatser inom uppdragen som egentligen faller inom ett annat strategiskt område än det uppdraget "tillhör".

Figur 3 visar i stället fördelningen av budgeten per del av kedjan. Denna sammanställning har också gjorts på uppdragsnivå där ett uppdrag kan ha fler än en (primär) målgrupp. Det vänstra cirkeldiagrammet visar att en stor del av budgeten omfattar uppdrag som riktar sig till hela kedjan, hela 366 miljoner kronor. Det högra cirkeldiagrammet illustrerar en ungefärlig fördelning av budgeten för de uppdrag som riktar sig mer specifikt till en eller flera uppdrag (89 miljoner kronor). Ett uppdrag kan rikta sig till flera målgrupper, vilket Sweco gjort en ansats till att illustrera i figuren nedan. Exempelvis omfattar uppdrag som riktar sig till primärproduktionen 44 miljoner kronor. Drygt hälften av den budgeten hör till uppdrag som uteslutande riktar sig mot primärproduktionen. 15 respektive fyra miljoner kronor kommer dock från uppdrag som riktar sig mot primärproduktion och industri, respektive primärproduktion och handel, vilket illustreras av de gula tårtbitarna på delen för primärproduktion.

Figur 3 Fördelning av budget per del av kedjan, miljoner kronor

1.5 Disposition och läshänvisning

Detta inledande kapitel följs av kapitel 2 som redogör för vilka aktiviteter och insatser som genomförts inom uppdragen under 2023. Kapitel 3 och 4 analyserar sedan de utfall och resultat respektive effekter som genererats inom uppdragen. I kapitel 5 analyseras sedan uppdragens och insatsernas bidrag till måluppfyllelse. Dessa kapitel följer samma struktur där de strategiska områdena analyseras separat. I dessa kapitel kan man därmed välja att endast läsa om exempelvis konsument och marknad. Kapitlen avslutats med en sammanvägd reflektion och jämförelse med förra årets syntesanalys. Insatser inom de tvärgående uppdragen redogörs för separat i kapitel 2, men i efterföljande kapitel ingår de i analysen för de strategiska områdena. Anledningen till detta är att det inte finns ett särskilt mål för de tvärgående insatserna utan de ska också bidra till målen för de strategiska områdena. Swecos reflektioner och besvarade av de kompletterande frågeställningarna finns i Kapitel 6 tillsammans med slutsatser och rekommendationer.⁵

⁵ Reflektioner och kompletterande frågeställningar berörs också i andra delar av syntesrapporten.

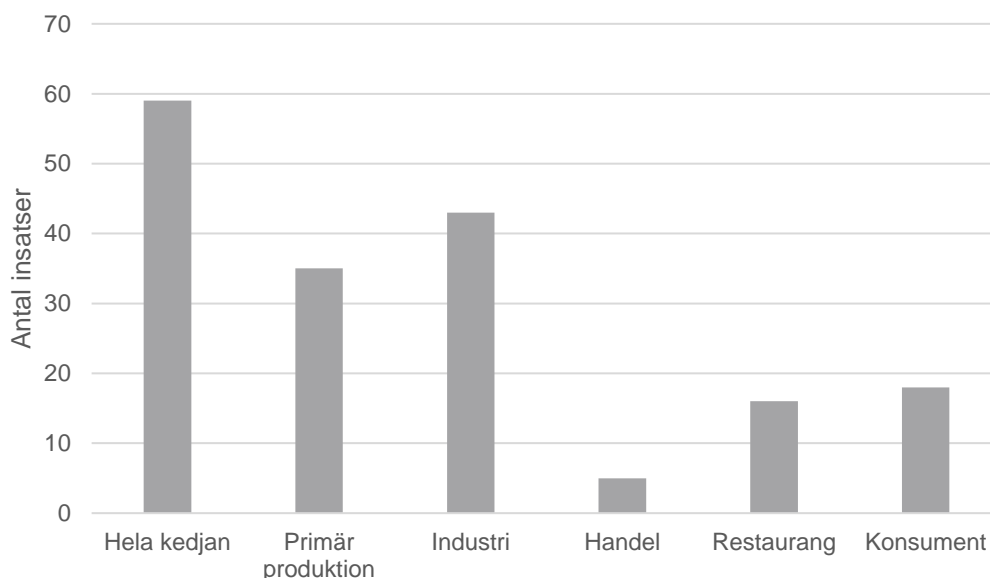
2 Analys aktiviteter och prioriterade frågeställningar

I det här kapitlet redogörs för genomförda aktiviteter inom uppdragen under 2023. Utifrån myndigheternas rapportering av genomförda aktiviteter har Swecos för respektive uppdrag grupperat aktiviteterna i ett antal insatsområden. Grupperingen möjliggör att på en mer aggregerad nivå analysera genomförda (typer av) insatser och vilka målgrupper de riktas mot.

2.1 Cirka 150 typer av insatser har genomförts inom ramen för de 30 aktiviteterna

En sammanställning utifrån myndighetsrapporterna visar att omkring 150 olika typer av insatser genomförts inom ramen för någon av de cirka 30 aktiviteterna. Den siffran ska dock tolkas med försiktighet.⁶ Det totala antalet insatser i Figur 4 överstiger tidigare nämnd siffra vilket beror på att viss dubbelräkning förekommer. Figuren ska liksom antalet unika insatser tolkas med försiktighet, men den ger en indikation på hur många insatser som riktats mot respektive del av kedjan. Vid en jämförelse med föregående års syntesrapport skiljer sig figuren något då vi här inkluderat *hela kedjan* som en enskild kategori.⁷ Detta har vi gjort för att det helt enkelt är många insatser som riktas mot hela kedjan (så som insatser inom de två tvärgående uppdragen, liksom uppdrag inom kunskap och innovation där forskningsprojekt inom hela kedjan finansierats). I enstaka fall har rapporteringen av vilken målgrupp aktiviteterna riktat mot inte möjliggjort en bedömning av vilken specifik del av kedjan det gäller.

Figur 4 Antalet inrapporterade insatser per del av kedjan

Omkring en tredjedel av insatserna som genomförts under 2023 har riktats mot hela kedjan. En relativt stor del har också riktats mot industri respektive primärproduktion. Färre insatser har riktats mot restaurang- och konsumentled. Minst antal insatser har riktats mot livsmedelshandeln.

⁶ När vi kartlagt aktiviteterna har vi tittat uppdrag för uppdrag och gjort en ansats för att sammanställa på aggregerad nivå. Det innebär att seminarier och workshops av liknande karaktär inom ett och samma uppdrag (och strategiskt område) räknas som en insats. Aktiviteten kan dock rikta sig till fler än en del av kedjan/målgrupp, varför det förekommer viss dubbelräkning i figur 4.

⁷ Detta medför vissa svårigheter att jämföra Figur 3 med motsvarande diagram i 2023 års syntesanalys.

Följande avsnitt redogör för vilka typer av insatser som genomförts inom respektive strategiskt område och vilka målgrupper som insatserna riktas mot. En sammanvägd reflektion avslutar sedan kapitlet.

2.2 Insatser mot konsument och marknad

Inom det strategiska området för konsument och marknad har ett 80-tal insatser genomförts under 2023. Det handlar i stor utsträckning om utbildnings- och informationsinsatser samt insatser för kommunikation och marknadsföring av uppdragen, nya regler och system att förhålla sig till samt Sverige och svenska livsmedelsproducenter mot utlandet. Aktiviteterna har riktats till aktörer genom hela livsmedelskedjan, men med en tyngdpunkt på livsmedelsindustrin. Aktörer inom livsmedelshandeln är underrepresenterade i genomförandet.

2.2.1 Utbildnings- och informationsinsatser

Kategorin utbildnings- och informationsinsatser inkluderar aktiviteter så som Jordbruksverkets informationsinsats om biosäkerhet på gård kopplat till den nya programstatusen inom Vildsvinspaketet, kunskapsspridning och framtagande av handbok inom Myndighetssamarbete för minskat matsvinn, framtagande stödjande och vägledande texter för att stärka kontrollmyndigheternas förmåga att upptäcka livsmedelsfusk samt föreläsningar och prova på-dagar inom Eldrimners uppdrag för mathantverk. Eldrimner har efter att de upptäckt en minskad betalningsförmåga också arbetat för att öka tillgängligheten på utbildning genom att sänka priserna på deras kurser. Utbrottet av afrikansk svinpest har medfört ett stort behov av informationsinsatser kopplade till vildsvinsuppdragen – detta inkluderar utöver ovan nämnd insats också föreläsning på Girsföretagardagen samt framtagning av hjälpdokument till bland annat veterinärer.

2.2.2 Strategiskt arbete

Strategiskt arbete förekommer inom de flesta uppdrag, exempelvis i form av inspel till Livsmedelsstrategin 2.0 (se kapitel 1). Denna typ av insatser inkluderar också arbete med remisser och yttranden samt uppdatering av råd, som i vissa fall sker i samverkan. Här finns bland annat livsmedelsverkets uppdaterade råd om mögel i frukt och grönsaker samt remisser till EU inom arbetet att underlätta för jägare att sälja vildsvinskött direkt till slutkonsument.

2.2.3 Seminarier, workshops och deltaganden på konferenser

Seminarier, workshops och deltaganden på konferenser rapporteras också i flera uppdrag, både interna, så som i Livsmedelsverkets arbete mot livsmedelsfusk samt externa som en inspirationsworkshop kring potatis inom uppdraget för minskat matsvinn. Ett antal seminarier och webinarier, exempelvis inför lansering i USA har också genomförts inom Business Swedens exportuppdrag.

2.2.4 Exportfrämjande insatser

Exportfrämjande insatser har genomförts inom flera av myndighetsuppdragen, vilka tillsammans med insatser i form av representations- och nätverksaktiviteter samt förmedling av kontakt, så kallad *matchmaking*, mellan livsmedelsproducenter och aktörer på internationella marknader innebär ett relativt omfattande arbete med export. Exempelvis har Även om en del av dessa insatser visserligen handlar om att behålla marknader öppna för export, snarare än att öppna nya, bör insatserna fortsatt lägga en bra grund och skapa förutsättningar för ökad export av svenska livsmedelsvaror.⁸

2.2.5 Insatser som främjar samverkan och dialog

Det har skett en omfattande samverkan och dialog mellan myndigheter, både mellan dem med uppdrag inom Livsmedelsstrategin och med andra, och mellan myndigheterna och andra berörda aktörer i

⁸ Inom ramen för denna fråga finns också diskussionen, se också andra delar i denna rapport, vad som myndigheterna ska prioritera i sina insatser inom ramen för Livsmedelsstrategin: specifika insatser eller insatser som i och för sig finansieras utifrån Livsmedelsstrategin, men som i någon mening tillhör den reguljära, operativa verksamheten.

livsmedelskedjan. Detta är insatser som förekommer inom samtliga strategiska områden och oftast förekommer samverkan i anslutning till andra insatser (remisser, utlysningar, dialog kring regler exempelvis). Enskilda samverkansaktiviteter, så som deltagande i arbetsgrupper och upprättande/inträde i nya samverkansplattformar indikerar att potentialen för tvärsektoriell och tvärvetenskaplig samverkan är hög(re) 2023 jämfört med 2022. Inom uppdragen rapporteras flera internationella samarbeten, exempelvis rapporterar Livsmedelsverket att ett nordiskt samarbete kring exportgodkännanden upprättats under 2023, samt deltagande och samverkan inom EU-plattformen för minskat matsvinn. Inom SLU:s uppdrag för avel på regnbåge har ett nationellt avelsråd bestående av genetiker från SLU och VBSC samt regnbågesproducenter upprättats. Deltagande i arbets- och referensgrupper rapporteras också, exempelvis i samband med strategiskt utvecklingsarbete framåt.

2.2.6 Omvärldsbevakning och kartläggningar

Under 2023 har en hel del insatser genomförts för kunskapsinhämtning så som omvärldsbevakning och kartläggningar. Dessa har syftat till att generera ett bättre underlag för både genomförande myndigheter i deras utvecklingsarbete framåt och aktörer i kedjan. Exempelvis har Livsmedelsverket inom ramen för uppdragen Minskat matsvinn och Offentliga måltider undersökt hur mängden matsvinn förändrats inom skola och äldreomsorg samt inom vilka produktkategorier matsvinnet är störst. Livsmedelsverket har också genomfört konsumentundersökningar i syfte att undersöka hur ökade matpriser påverkat konsument samt hur utbrottet av afrikansk svinpest påverkat konsumenters inställning till vildsvinskött.

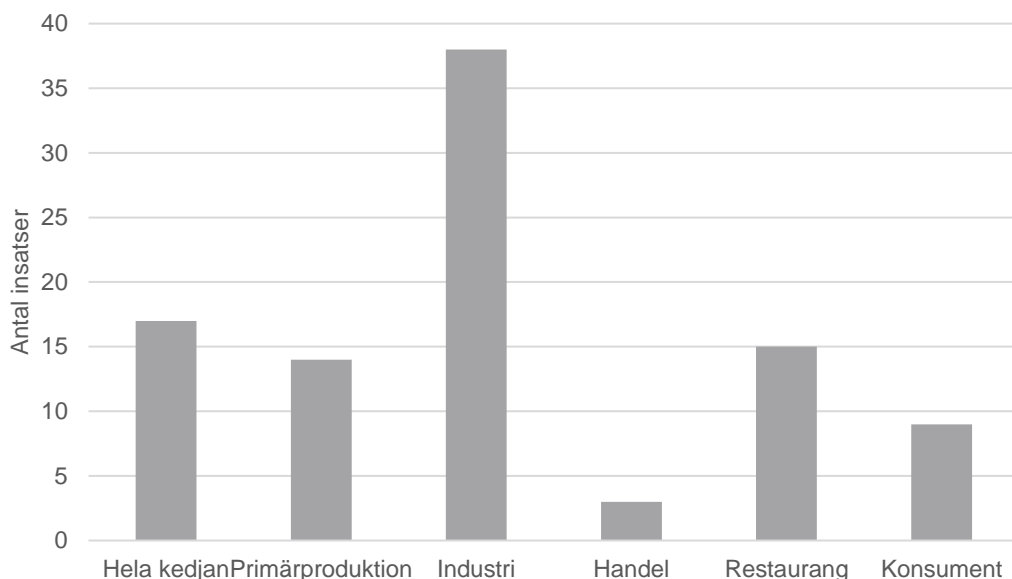
2.2.7 Utveckling-, test och demonstration

En annan insatskategori är utvecklings- samt test- och demonstrationsaktiviteter, vilka kan inkludera såväl metod- som produktutveckling liksom test och validering av desamma eller arbetssätt. För att nämna några finns här den nya riskklassningsmodellen som färdigställdes under 2023 och som utvecklats i samråd med en referensgrupp bestående av representanter från kommunala kontrollmyndigheter och branschorganisationer. samt tester kring möjligheter att genomföra kontroll på distans och framtagna prototyper inom uppdraget mot livsmedelsfusk. Det inkluderar även utveckling av en metod för att beräkna livsmedelsavfallets påverkan och Eldrimners rapportering kring utprovning av utrustning och tester av nya recept.

2.2.8 Deltagande/adresserade målgrupper i de olika insatserna

Som Figur 5 visar, riktas flest insatser inom konsument och marknad under 2023 mot industriledet i livsmedelskedjan. I jämförelse med områdena kunskap och innovation samt regler och villkor (se motsvarande figurer under avsnitt 2.3.3 och 2.4.5), riktas insatserna inom detta område också mot handeln, restaurang och konsument. Huruvida dessa delar av kedjan finns med i tillräcklig utsträckning inom insatserna kan diskuteras.

Figur 5 Antalet insatser inom konsument och marknad, per del av livsmedelskedjan

Som kort nämnt redan i tidigare avsnitt, indikerar den stora mängden samverkansaktiviteter att myndigheterna inom uppdragen når en stor bredd av aktörer, både offentliga (andra myndigheter, regioner, kommuner och länsstyrelser) och privata organisationer.

Utbildnings- och informationsinsatser har riktats mot samtliga delar av kedjan – allt från jägare och återförsäljare av vildsvinskött, till kontrollmyndigheter och nuvarande samt blivande mathantverkare genom hela kedjan. Konsumenter har också fångats upp genom exempelvis den Nyckelhålsvecka som genomförts inom Livsmedelsverkets uppdrag att stärka nyckelhålsmärkningsen.

Kommunikation har skett inom samtliga uppdrag ut mot respektive relevanta målgrupper – i vissa fall i rent informationssyfte, i andra fall för att öka exponering och intresse/efterfrågan. Det senare inkluderar exponering av mathantverkare samt insatser för att öka konsumenternas kännedom och intresse för just mathantverk men även nyckelhålsmärkta livsmedel. Inom Business Swedens exportfrämjande uppdrag Try Swedish har företag ställt ut på en mäsas i Anuga och marknadsföringsinsatser riktade mot Singapore. Kommunikationsaktiviteter inkluderar också löpande kommunikation i sociala medier och uppdatering av information på hemsidor, vilket skett inom de flesta uppdrag. Insatserna riktas mot samtliga delar av kedjan, ofta mot konsumentled och potentiella återförsäljare på andra marknader. De exportfrämjande insatserna har under 2023 fokuserat främst på marknaderna USA och Kanada, Japan och Sydkorea samt Singapore.

Produkt, metoder och arbetssätt som utvecklats har riktats mot hela kedja, men med en tyngdpunkt på primärproduktionen. Ofta är det dock kontrollmyndigheter eller myndigheter som är den direkta målgruppen av de metoder och arbetssätt som utvecklats.

Handel och restaurang, som utgör slutledet ut mot konsument finns med till viss del, men inte i en stor utsträckning. Handeln som del av kedjan och handelsaktörer nämns endast i ett fåtal tillfällen myndighetsrapporterna och detsamma gäller restaurangledet. Restauranger är en målgrupp framför allt i Eldrimner uppdrag kring mathantverk och till viss del i livsmedelsverkets uppdrag för minskat matsvinn och offentliga måltider, där restaurang i offentlig regi ingår. Insatser för att uppmana eller inspirera restauranger till att använda såväl vildsvinskött som ekologiska produkter har genomförts. Varken handlare eller restaurangaktörer verkar finns med i genomförande av insatser i någon större utsträckning.⁹

⁹ Undantag finns i Fol-projekt, där både handlare och restaurang finns med, dock fortsatt i låg utsträckning.

2.3 Kunskap och innovation

Inom det strategiska området för Kunskap och innovation har ett 30-tal insatser genomförts under 2023. Framför allt handlar det om insatser i form av nya utlysningar, fortsatt projektfinansiering, utbildningsinsatser samt seminarier och workshops. Aktiviteterna inom kunskap och innovation riktar sig i mycket stor utsträckning till hela kedjan, främst genom utlysningar och finansiering av Fol-projekt samt satsningen på åtta, tvärssektoriella, innovationsplattformar. Vissa aktiviteter riktas också mer tydligt mot framför allt primärproduktionen.

2.3.1 Samverkansinsatser

Likt de andra strategiska områdena har flera samverkansinsatser skett inom området – ibland kopplat till specifika aktiviteter och ibland mer brett. Ett exempel på ett sådant samarbete är det fördjupade Fol-samarbetet mellan Tillväxtverket, Jordbruksverket, Formas och Vinnova. Samverkan har bland annat genererat en strategisk utlysning av Tillväxtverket inom den Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) som koordineras med Vinnovas satsningar på hållbara matsystem. Utlysningen ska bidra med ökad innovationshöjd i livsmedelskedjan och har en koppling till Vinnovas satsning på åtta innovationsplattformar, Ett nytt recept för matsystemet¹⁰.

Ett annat exempel på samverkansinsatser, eller mobilisering om man så vill är att den nationella kommittén för livsmedel, inom ramen för det nationella forskningsprogrammet för livsmedel, utökats med både Jordbruksverket och Tillväxtverket under 2023.

2.3.2 Utllysningar och projektfinansiering

Utöver den projektfinansiering som sker både inom Vinnovas uppdrag med fokus på att öka innovationshöjden i livsmedelskedjan och inom Formas nationella forskningsprogram för livsmedel, är just Vinnovas satsning Ett nytt recept matsystemet den mest framträdande insatsen inom kunskap och innovation under 2023. Satsningen är långsiktig och syftar till att transformera matsystemet och genomförs i samverkan mellan akademi, offentlig sektor och näringsliv. Vinnova rapporterar att myndigheten under året prioriterade insatser med stor effekt för hållbar omställning, säkerhet och resiliens.

Flera utlysningar har genomförts under 2023, bland annat en gemensam utlysning inom det nationella forskningsprogrammet för livsmedel tillsammans med NordForsk för hållbart jordbruk och klimatanpassning, samt en utlysning inom Vattenbrukspaketet för projekt inom klimatanpassning som främjar svenskt vattenbruk. Inom det nationella forskningsprogrammet för livsmedel har Formas genomfört flera riktade utlysningar, bland annat en med fokus på åtgärder för minskat matsvinn.

Utöver för 2023 nya utlysningar och finansiering av de nya innovationsplattformarna består Fol-insatser av fortsatt finansiering av Fol-projekt, och insatser för att främja tvärssektoriell samverkan. Inte minst inom Vinnovas uppdrag, där en kompetenshöjande "mobiliseringsinsats" för projektsökande genererat en högre kvalitet i projektansökningar, men också genom Formas krav på deltagande behovsägare i större utsträckning.

Forsknings och innovationsinsatser sker i fler uppdrag än de som drivs av Vinnova, Formas, SLU och Tillväxtverket (och som på uppdragsnivå tillhör detta strategiska område). Exempelvis rapporterar Eldrimner forskningsmedverkan inom småskalig slakt, bageri, fiskförädling och entreprenörskap kollat till utveckling för mathantverkare och inom Livsmedelsverkets och Jordbruksverket uppdrag rapporteras deltagande i projekt och referensgrupper samt utlysningar. Livsmedelsverket har deltagit i innovationsmiljöns kärnteam för att förebygga undernäring hos äldre inom uppdraget utveckling av offentliga måltider.

Utbildningsinsatserna inkluderar exempelvis SLU:s undervisning till studenter i genetik och växtförädling och Formas kunskapskvartar kring miljöpåverkan av svenskars livsmedelskonsumtion samt hållbar mjölkproduktion.

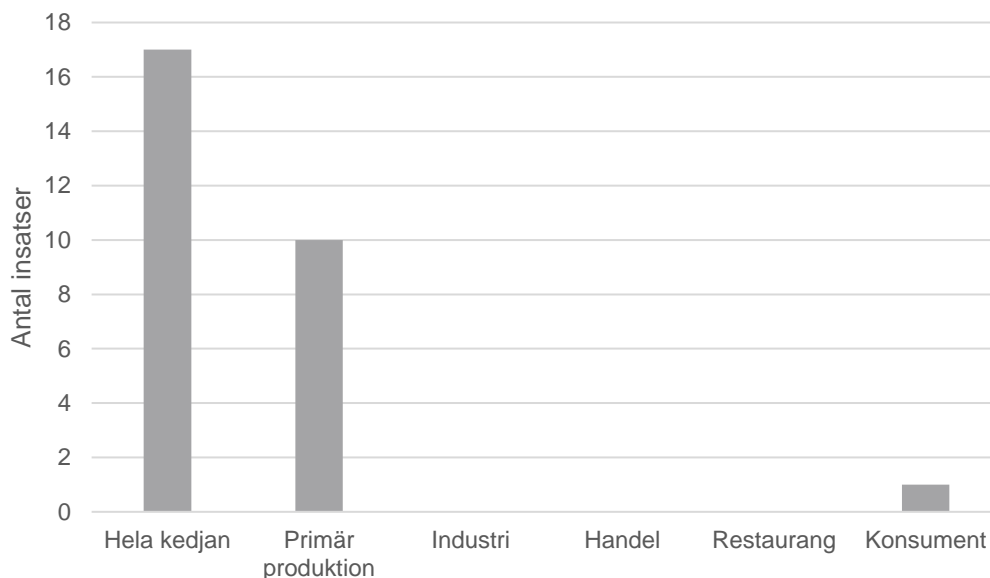
¹⁰ <https://www.vinnova.se/m/hallbara-matsystem/ett-nytt-recept-for-matsystemet/>

Insatser för kunskapsinhämtning och -spridning har bland annat skett genom deltagande i seminarier, workshops och konferenser. SLU har exempelvis presenterat projektresultat ur avelsprogrammet vid ett antal internationella konferenser under året. Jordbruksverket har inom kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket medverkat i ett flertal seminarium under året, bland annat i ett webinarium anordnat av Hushållningssällskapet kring bevattningsmetoder i ett klimat under förändring och en Vattenkonferens i Heby kommun. Den årliga Livsmedelsforskningsdagen anordnas inom det nationella forskningsprogrammet för livsmedel i juni. Konferensen hade ett brett fokus på beredskap och utmaningar inom livsmedelsproduktion och -konsumtion till följd av omvärldsutmaningar de senaste åren.

2.3.3 Deltagande/adresserade målgrupper

Det är tydligt att den absoluta majoriteten av insatser inom området kunskap och innovation riktas till hela kedjan, vilket innebär att även leden industri, handel och restaurang finns med som målgrupp, även om de inte framhålls som enskilda primära målgrupper för några insatser. Exempelvis fokuserar en av innovationsplattformarna framför allt på handel, restaurang och konsument. På Fol-projektnivå fångas handeln och restauranger också in. Det är viktigt att man har det i åtanke när man tittar på Figur 6. De typer av insatser som riktas mer tydligt mot primärproduktionen skiljer sig inte särskilt från de som riktas till hela kedjan utan det handlar om riktade utlysningar, utredningar och remissyttranden, kommunikationsinsatser och utbildningsinsatser. Vad gäller konsumenter handlar det om kommunikationsinsatser.

Figur 6 Antalet insatser inom kunskap och innovation, per del av livsmedelskedjan

Vinnovas satsning, Ett nytt recept för matsystemet, riktar sig till hela kedjan och genomförs i bred samverkan mellan aktörer inom livsmedelskedjan, akademi och offentlig sektor. Exempelvis samarbetar Lunds universitet, Tetra Pak och Future by Lund inom plattformen Biotech Heights och Organic Sweden, Världsnaturfonden WWF, Reformaten och Södertälje kommun inom plattformen Mission Matmiljö.

Utbildningsinsatserna har riktats mot studenter inom primärproduktion och industri, så som SLU:s undervisning i genetik och växtförädling, samt industri och konsument som Formas kunskapskvartar kring miljöpåverkan av svenskars livsmedelskonsumtion samt hållbar mjölkproduktion.

Under 2023 har en stor bredd av Fol-projekt finansierats inom uppdragen. Dessa spänner ämnesmässigt över hela livsmedelskedjan och inkluderar en bredd av aktörer. Detta exemplifieras väl av Formas utlysning kring åtgärder för minskat matsvinn där det ställts kvar på deltagande av behovsägare inom projekten. Projekten inkluderar gemensamt hela kedjan och inkluderar aktörer som kommuner och regioner, branschorganisationer och företag, däribland Lantmännen, Coop och Albrechts Lunchrestaurang AB.

2.4 Regler och villkor

Inom det strategiska området för regler och villkor har ett 30-tal insatser genomförts under 2023. Insatserna består i stor utsträckning av dialoger och samverkan mellan myndigheter, bearbetning och handläggning av ärenden samt remisser och yttranden. Primärproduktion och industrin är de största målgrupperna av aktiviteter inom regler och villkor. De senare leden av livsmedelskedjan kan dock antas fångas upp inom de aktiviteter som i stor utsträckning riktats mot hela kedjan.

2.4.1 Utbildnings- och informationsinsatser

Ett antal utbildnings- och informationsinsatser har genomförts i form av framtagning av exempelvis kunskaps- och informationsunderlag samt kampanj för att sänka halter av diflufenikan i skånska ytvatten. Dessa har skett inom Tillväxtverkets uppdrag för strategisk kompetensförsörjning respektive Jordbruksverkets Växtskyddsråd. Eldrimner har arbetat med kunskapsförmedling och vägledning till företag kopplat till regelverk. Man har också arbetat brett med att fånga upp kunskapsbehov och inspel från företag och andra aktörer längs livsmedelskedjan kopplat kring hur ny lagstiftning påverkar dem och vad som kan göras för att underlätta. Kunskapsinhämtning har också skett genom studiebesök vilket rapporteras av SLU som besökt rödingsproducenter på Island. Kunskapsinhämtning rapporteras också ske via deltagande i konferenser och via löpande omvärldsbevakning av inte minst lagstiftning och exportmarknader.

2.4.2 Bredare myndighetsdialog

Under 2023 har det skett en bred myndighetsdialog och samverkan inom området – dels runt riktlinjer kring slakt och avlivning, den nya riskklassningsmodellen och bearbetning av förenklingsförslag. För att underlätta direkt samverkan mellan myndigheter och företag kring lagstiftning framåt har arbetsmetoden One Stop myndighetsshop utvecklats och testats under året. Syftet är att gemensamt kunna fånga upp och undanröja regelhinder. Metoden ska implementeras och vidareutvecklas under 2024 där fokuset kommer vara på blå mat.

2.4.3 Löpande informationsarbete

Behovet av kommunikation- och informationsinsatser liksom rådgivning och vägledning till aktörer inom livsmedelskedjan är stor kopplat till regler och villkor och sådana insatser har skett löpande under året. Exempelvis rapporterat Tillväxtverket vägledning till kommuner gällande anmälningsprocessen för djurhållande verksamheter inom förenklingspaketet och Jordbruksverket rapporterar rådgivning till veterinärer och lantbrukare inom Vildsvinspaketet.

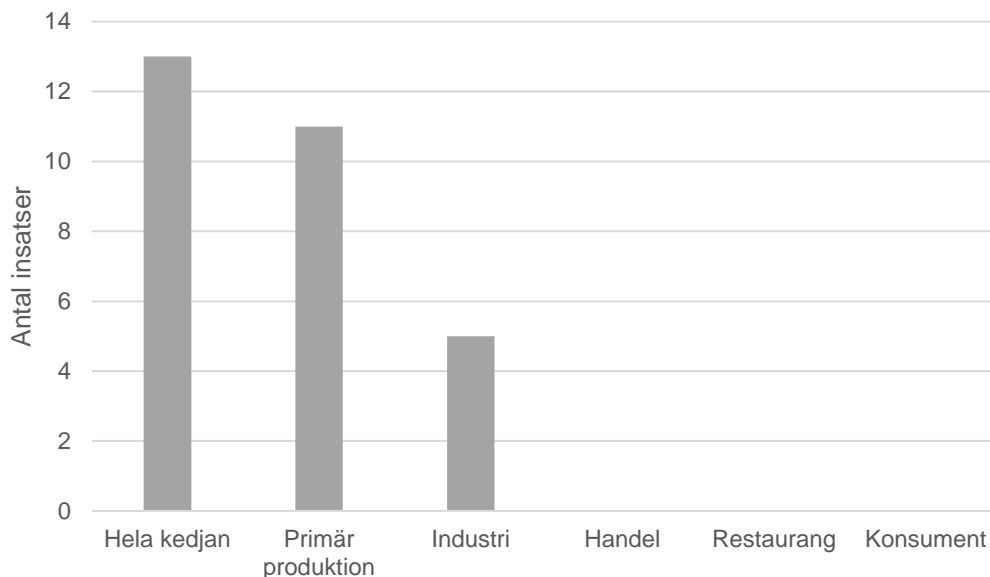
2.4.4 Utvecklingsarbete och tester av framtagna metoder/verktyg

Det har också skett en del utvecklingsarbete och tester av framtagna metoder och arbetssätt. En av de mest framträdande insatserna här är arbete med den nya riskklassningsmodellen samt utvecklingsarbete för att möjliggöra kontroller på distans som skett inom Livsmedelsverkets arbete för likvärdig kontroll samt den tidigare nämnda One Stop myndighetsshop.

2.4.5 Deltagande/adresserade målgrupper

Förutom de drygt hälften av insatserna som riktas mot hela kedjan, är primärproduktion och industri de primära målgrupperna för insatser inom regler och villkor. Regelbördan och utmaningen att navigera i rådande och ny lagstiftning är dock stor även för restauranger och handelsled (kanske framför allt mindre enskilda handlare) som får antas fångas upp inom insatserna i den första stapeln.

Figur 7 Antalet insatser inom regler och villkor, per del av livsmedelskedjan

Genomförandet av insatserna har skett i bred samverkan mellan myndigheter och tillsammans med kommunala och regionala kontrollmyndigheter. Länsstyrelser liksom företag och branschorganisationer har också deltagit. Insatserna visar på att man arbetat med att både föra ut kunskap och vägledning kring regler och villkor till framför allt företag och kontrollmyndigheter genom hela livsmedelskedjan, men också med att inhämta kunskap om aktörernas förutsättningar och vilka utmaningar som lagstiftning medför.

Den breda samverkan mellan myndigheterna medför goda förutsättningar för att fånga in samtliga relevanta målgrupper då respektive myndighet framför inspel och behov från deltagande aktörer och tilltänkta målgrupper inom deras respektive uppdrag.

Flera av myndigheterna nämner den stora regelbördan som drabbar livsmedelsaktörer som svår att överblicka och navigera i och att det finns behov av förenklingar som också kan minska vissa överlapp och onödiga kostnader associerade inte minst med kontroller.

2.5 Tvärgående insatser

När det gäller de tvärgående uppdragen så består insatserna framför allt av samverkansaktiviteter och samordning mellan uppdragen. Det handlar i stor utsträckning om dialog mellan myndigheterna liksom strategiskt arbete och arbete med inspel till strategin. De tvärgående insatserna inkluderar framför allt uppföljning (och utvärdering) av myndighetsuppdragen och framdriften av Livsmedelsstrategin. De tvärgående insatserna har riktats mot hela kedjan.

2.6 Sammanfattning och jämförelser med föregående år

Forsknings- och innovationsaktiviteter inom livsmedelssektorn har under det gångna året vidgats och omfattar alla strategiska områden. Detta är inte bara en följd av att finansierare som Vinnova och Formas stödjer projekt som berör allt från hantering och förenkling av regler och lagstiftning till konsumentbeteenden och produktionsförhållanden¹¹, utan också för att forsknings-, utvecklings- och innovationsaktiviteter är integrerade i de flesta uppdragen. Genom dessa insatser nås en bredare målgrupp och bättre möjligheter att ta ett helhetsgrepp på livsmedelssektorn ur ett forsknings- och innovationsperspektiv. Andra insatser så som

¹¹ Exempelvis Vinnovas finansiering av projekt som syftar till innovationer för hållbart jordbruk, utveckling av nya livsmedelstekniker och projekt som främjar cirkulär ekonomi inom livsmedelsindustrin.

Vinnovas finansiering av åtta nya innovationsplattformar för matsystemet, är nya för 2023 och bidrar till ett helhetsgrepp sett till kedjan men också med nya inriktningar och fokusområden.

Kommunikationsaktiviteter är en viktig del av arbetet och riktas mot alla delar av livsmedelskedjan. Handel-, restaurang- och konsumentled är inkluderade i dessa insatser, men i mindre grad än primärproduktion och industri. En del av kommunikationsaktiviteterna så som uppdatering av hemsidor och godkännande av formulär, är att betrakta som del av det löpande myndighetsarbetet, alternativt som fortsättning på tidigare initierade insatser.

Konsumenter liksom restaurang nämns framför allt kring deras intresse för mathantverk och efterfrågan på vildsvinskött, ekologiska livsmedel och nyckelhålmärkta livsmedel samt matsvinn. Även om det är att förvänta att konsumenter ofta står utanför själva genomförandet av strategin, borde det möjligtvis finnas utrymme för att handel- och restaurangled deltar i högre utsträckning än vad som förefaller vara fallet.

Flera aktiviteter kan också kategoriseras som bearbetning och handläggning av ärenden. Här ingår exempelvis jämförelse av nyckelhålmärkningen med den uppdaterade versionen av Nutri-Score i samarbete med KI inom nyckelhålsuppdraget, men också aktiviteter som måste betraktas som löpande handläggning inom respektive uppdrag/myndighet och som i mindre utsträckning än övriga aktiviteter kan klassas som något "nytt". Hit räknas bland annat administration av projektansökning och slutrapportering, och besvarande av frågeformulär för marknadstillträde.

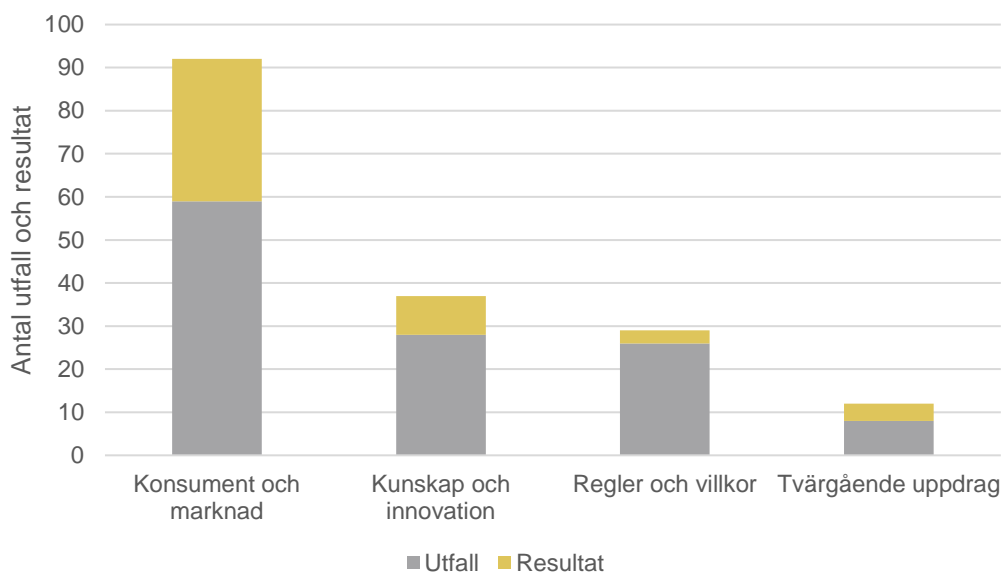
Ur myndighetsrapportering framträder ingen större skillnad i typerna av aktiviteter jämfört med föregående år. Det nya är snarare en mer detaljerad redogörelse för vilka målgrupper som deltagit i och påverkats av de genomförda aktiviteterna. Det är glädjande att se att myndigheterna har lyckats nå ut till en bred grupp aktörer inom sektorn, vilket är avgörande för att säkerställa en hållbar och innovativ livsmedelsproduktion.

3 Analys av utfall och resultat

3.1 Inledning

I detta kapitel analyseras de utfall och resultat som genererats inom uppdragen under 2023, per strategiskt område. I analysen har vi utgått från samma definition av utfall och resultat som användes i förra årets syntesanalys och som redogörs för i avsnitt 1.3.2. Utfallen och resultaten har bedömts per aktivitetsområde (se avsnitt för definition) och Figur 8 nedan illustrerar hur utfall och resultat fördelar sig för respektive strategiskt område.¹² Precis som figurerna över antal aktivitetsområden, ska *antalet* utfall och resultatet tolkas med försiktighet, och figuren syftar snarare till att visa i vilken utsträckning som utfall respektive resultat hittills har genererats. Figuren visar att det hittills främst är utfall som genererats inom de strategiska områdena, framför allt vad gäller regler och villkor samt kunskap och innovation.

Figur 8 Utfall och resultat i de fyra områdena

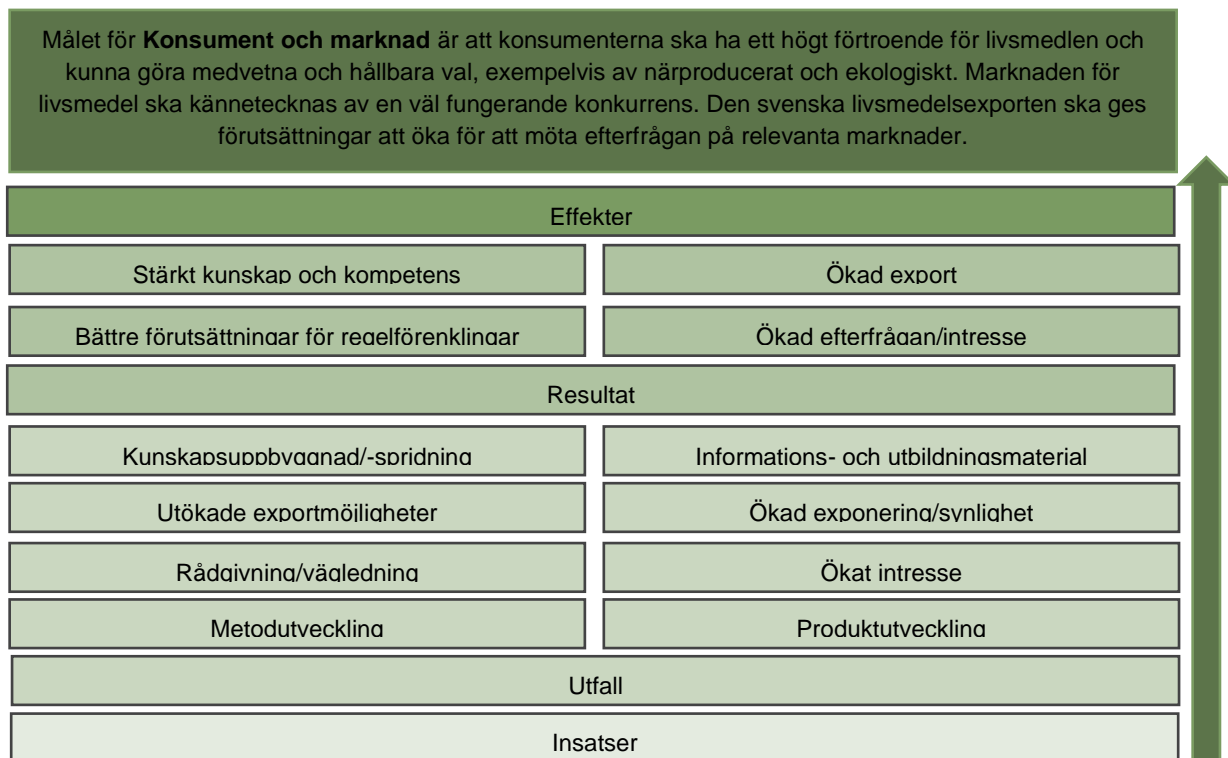
I de följande avsnitten presenteras de olika områdena. Vi inleder med konsument och marknad.

3.2 Konsument och marknad

Aktiviteter inom det strategiska området för konsument och marknad har framför allt genererat utfall i form av kunskapsuppbyggnad, ökade exportmöjligheter och metodutveckling och resultat i form av stärkt kunskap och kompetens samt ökat efterfrågan och intresse, se Figur 9.

¹² Notera att de utfall och resultat som genererats i de två tvärgående uppdragen analyseras och beskrivs under det strategiska område som respektive utfall/resultat bidrar till.

Figur 9 Utfall och resultat inom konsument och marknad

3.2.1 Ny kunskap och spridning av kunskap till berörda målgrupper

Insatser inom området för konsument och marknad har genererat utfall i form av ny kunskap och spridning av kunskap till berörda målgrupper, framtagning av informations och utbildningsmaterial, metod- och produktutveckling samt ökade exportmöjligheter. Kommunikationsinsatser har bidragit till en ökad synlighet av insatser vilket rapporteras ha genererat resultat i form av ökat intresse och efterfrågan från konsumenter. Så gott som samtliga insatser har på ett eller annat sätt genererat kunskapsuppbauad hos såväl de genomförande myndigheterna som för övriga deltagande aktörer i livsmedelskedjan. Kampanjer och informationsinsatser har riktats mot konsumenter för att öka deras kännedom och kunskap om bland annat mathantverk och nyckelhålsmärkning. Eldrimner beskriver att deras arbete med att informera och inspirera konsumenter och blivande mathantverkare har resulterat i ett ökat intresse för mathantverket. Genomförda kartläggningar, mätningar och omvärldsbevakning har också mynnat ut i viktig kunskap om utfallen av uppdragen. Livsmedelsverket har exempelvis undersökt inom vilka produktkategorier som matsvinnet är störst samt hur mängden matsvinn förändrats i hushållen och inom offentlig sektor. Information om detta tillsammans med vardagstips om hur hushållen kan minska matsvinnet publicerades i samband med den internationella matsvinnsdagen. Inom vildsvinspaketet har myndigheterna genom informationsinsatser och deltagande på konferenser förmedlat kunskap till jägare och veterinärer, inte minst kopplat till utbrottet av afrikansk svinpest. De projekt som finansieras av Jordbruksverket inom vildsvinspaketet har utvecklat och testat nya produkter av vildsvinskött vilket resulterat i ett antal nya produkter på marknaden. Undersökningar visar också att insatserna resulterat i ett ökat intresse och nyfikenhet på vildsvinskött, både i handels-, restaurang- och konsumentled.

3.2.2 Flera utfall och resultat inom de exportfrämjande insatserna

De exportfrämjande insatserna har genererat flera utfall och resultat. Svenska livsmedelsföretag har fått en ökad exponering på befintliga och nya marknader genom deltagande på mässor och kampanjer samt samarbeten med e-handelsföretag. Ett konkret exempel är testförsäljning för ett antal företag på den tyska marknaden samt en serie webinarier mot USA som genererade direkta *matchmaking*-möten för 17 svenska

företag. Rapporteringen redogörs också för att den svenska livsmedellexport ökat till flertalet marknader, vilket är ett viktigt resultat inom det strategiska området. Medan det exportfrämjande arbete fortsätter genom bevakning av nya marknader, beskrivs i myndighetsrapporterna att mer och mer resurser behöver riktas mot att behålla marknader öppna för svensk livsmedellexport, snarare än att öppna nya.

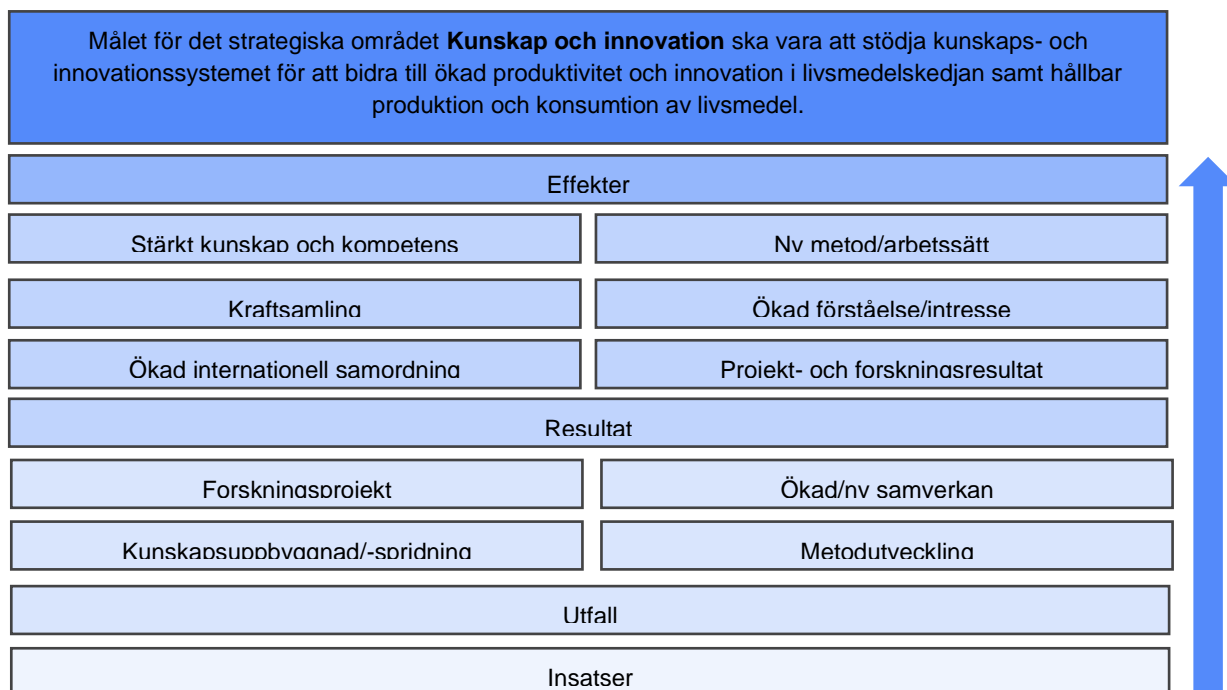
3.2.3 Utfall i form av produkt- och metodutveckling

Utfall i form av produkt- och metodutveckling har genererats i flera uppdrag. I uppdraget att utveckla offentliga måltider har utveckling av testning av nya metoder och arbetssätt för att skapa hållbara måltider i skolan samt öka elevernas kunskaper om hållbar livsmedelsproduktion- och konsumtion fortsatt. Under 2023 har exempelvis en digital prototyp av för ett dynamiskt inköpssystem utvecklats. Prototypen ska underlätta affärer mellan mindre, lokala livsmedelsproducenter och kommuner. Inom arbetet mot livsmedelsfusk har också ett antal prototyper på metoder och arbetssätt utvecklats, exempelvis förslaget om en plattform för att dela idéer och kunskaper mellan livsmedelsinspektörer från de olika kontrollmyndigheterna.

3.3 Kunskap och innovation

Insatser inom det strategiska området för kunskap och innovation har framför allt genererat utfall i form av nya forskningsprojekt, metodutveckling samt kunskaps- och kompetensuppbyggnad, se Figur 10.

Figur 10 Utfall och resultat inom kunskap och innovation

3.3.1 Kunskapsbyggnad och stärkt kompetens

Det främsta utfallet och resultatet inom kunskap och innovation är generering och spridning av ny kunskap. Förutom publiceringar av slutrapporter har kunskap förmedlats genom deltagande i konferenser och workshops. Den kunskap som genereras or Fol-projekten är bred och täcker hela kedjan. Det tar dock en tid från avslutat projekt till dess att forskningsresultaten börjar omsättas till ökad kunskap och stärkta förmågor inom målgrupperna. Formas rapporterar att projekt som finansierats inom deras utlysningar "Från forskning till tillämpning" är viktiga för att bidra till att ta kunskap av mer teoretisk karaktär närmare livsmedelsinnovation och implementering.

Insatser har också genererat kunskaper för de genomförande myndigheterna. SLU rapporterar om en nyligen utförd enkätstudie som indikerar att allmänheten uppfattar växtsjukdomar och bekämpning av dessa via pesticider som det viktigaste bidraget från växtförädlingsuppdraget. Detta påvisar ett fortsatt behov av information och tillgänglighet för allmänheten av resultat från SLU Grogrund och vad växtförädling kan bidra till ur ett livsmedelssäkerhets-, hållbarhets-, och beredskapsperspektiv. Insatser inom Kompetenscentrum för hållbar hantering av vattenbruk har också ökat kunskapen om jordbrukets förutsättningar hos berörda myndigheter, vilket lett till att berörda myndigheter tar större hänsyn till jordbrukets förutsättningar i strategier och vägledning. Ett exempel är Naturvårdsverkets vägledning Omprövning och återkallelse av tillstånd till markavvattning där Jordbruksverkets synpunkter bidrog till en bättre vägledning.

SLU ser ett ökat intresse för växtförädling bland studenter och doktorander. Under 2023 har fyra doktorander disputerat från forskarskolan och det finns nu 16 aktiva doktorander. 18 studenter har examinerats från kurser inom genetik och växtförädling.

3.3.2 Produkt- och metodutveckling

Mycket av den forskning och innovation som genomförs inom ramen för Livsmedelsstrategin syftar till produkt och metodutveckling. Inom SLU Grogrunds arbete har utveckling och implementering av nya tekniker ökat. Flera har testats i forskningssyfte och har sen kunnat implementeras i kommersiella växtförädlingsprogram. Resultat i form av nya sorters livsmedelsgrödor på marknaden finns ännu inte, utan beskrivs vara några år bort. De utvecklade teknikerna, i form av exempelvis genomisk selektion och *speed breeding* är steg på vägen.

Som en del i samverkansområdet för hållbarhet och lönsamhet har Tillväxtverket samarbetat med Mistra Food Futures och RISE i deras projekt om färdvägar för implementering av omställningsmål. Med utgångspunkt i deras affärsmodeller har man utvecklat nya affärssamverkansmodeller för risk- och kostnadsdelning mellan aktörer i livsmedelskedjan.

3.3.3 Kraftsamling kring forskning och innovation

Samverkan med andra nationella myndigheter och forskningsfinansiärer samt nordiska och europeiska indikerar att en större kraftsamling skett inom livsmedelsforskning- och innovation. Detta tillsammans med högre krav på att behovsägare ska delta i Fol-projekten har medfört en ökad tvärssektoriell samverkan. Det kan också antas lägga grund för en ökad innovationshöjd i sektorn, inte minst genom små- och medelstora företags deltagande i Fol-projekten.

De konkreta resultaten från Fol-projekten är ännu få, men myndighetsrapporterna indikerar att det i all väsentlighet är relevanta kunskapsluckor och fokusområden som adresseras inom projekten. Vinnovas projektportfölj visar att projekten spänner över hela kedjan och sker i samverkan med relevanta aktörer och behovsägare. Detsamma gäller det nationella forskningsprogrammet för livsmedel där de satsningar och riktade utlysningar under 2023 visar på ett systemperspektiv och ett större tag för att föra forskningen närmare praktiken och implementering.

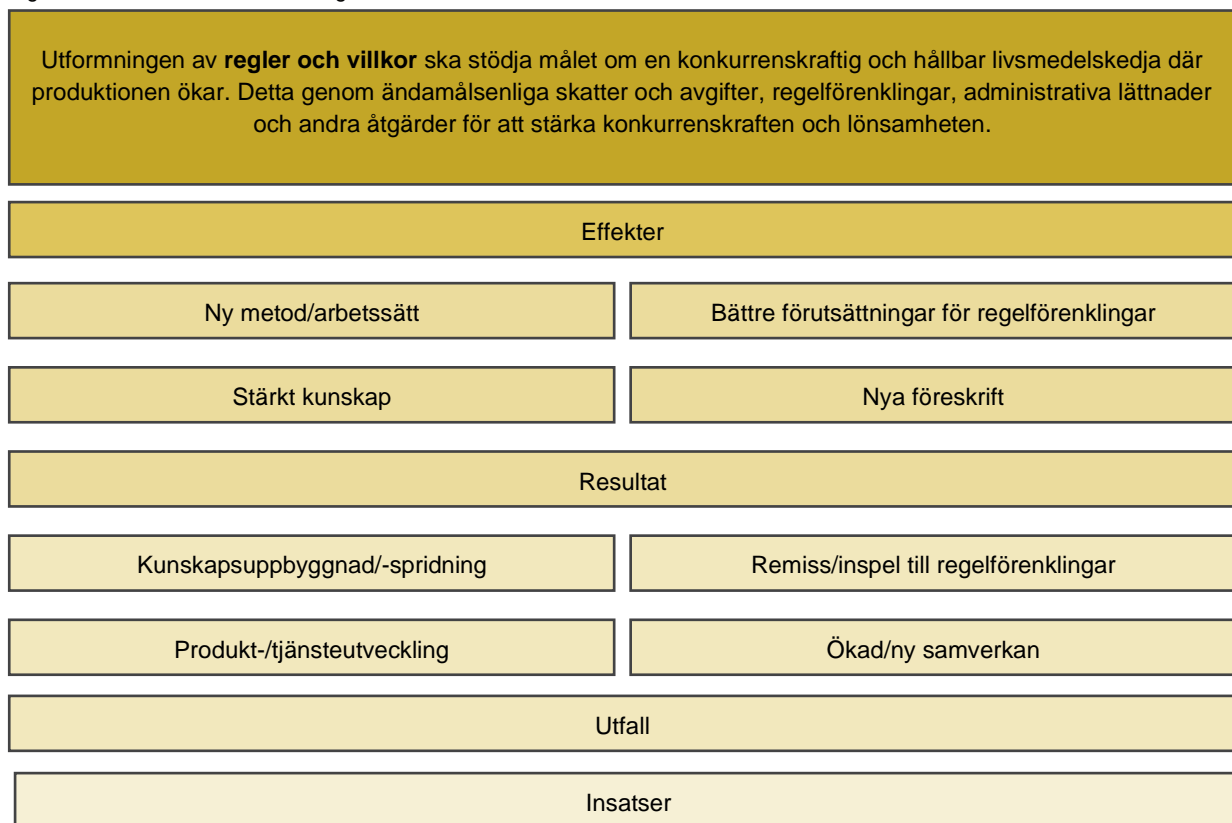
Genom att ställa krav på att behovsägare ska ingå i projektgrupper och de åtta innovationsplattformarna som ska genomföras genom tvärssektoriell samverkan har Formas och Vinnova i sina uppdrag bidragit till en ökad tvärssektoriell samverkan, än så länge inom de berörda projekten och satsningarna.

Den samlade analysen av rapporteringen antyder att forskning och innovation börjar ta en större plats inom arbetet med Livsmedelsstrategin, inte minst genom att deltagande i sådana aktiviteter förekommer i de flesta rapporter, men också att livsmedel börjar ta en större plats i det nationella Fol-systemet. Utöver det nationella forskningsprogrammet för livsmedel som funnits sedan 2017, har livsmedel fått, eller tagit, mindre utrymme inom innovationssatsningar. I och med Vinnovas finansiering av åtta innovationsplattformar har ett ytterligare steg tagits. Livsmedel fick ingen plats bland de första sex *Impact innovation*-programmen, men Vinnova har i sitt inspel till Livsmedelsstrategin 2.0 yrkat på ökade medel för att kunna genomföra ett sådant, vilket onekligen skulle skapa en ännu större kraftsamling.

3.4 Regler och villkor

Insatser inom regler och villkor har under 2023 genererat ett flertal typer av utfall. Färre insatser har ännu genererat resultat i den mån att målgruppernas förmågor har stärkts. De resultat som ändå uppnåtts handlar i stor utsträckning om ökade kunskaper om tillämpningen i regelverk, se Figur 11.

Figur 11 Utfall och resultat inom regler och villkor

3.4.1 Kunskaps- och kompetensbyggnad

Utfall i form av kunskapsuppbyggnad och kompetensbyggnad återfinns i de flesta uppdrag och kan vara utfall av såväl forskningsprojekt, som framtagna kunskapsöversikter och rapporter, seminarier och utbildnings- och informationsinsatser. Under 2023 har exempelvis flera rapporter publicerats inom uppdraget Växtskyddsrådet¹³. Hållbart växtskydd: möjliga indikatorer och ekonomiska aspekter av diversifiering inom Växtskyddsrådet och

Rapporteringen visar att insatser i form av rådgivning, vägledning och information till såväl företag som kommuner och kontrollmyndigheter har ökat dessa aktörers kunskap kring regelverk och hur de behöver förhålla sig till dessa. Exempelvis bedöms Jordbruksverkets vägledning kring anmälningsprocessen för djurhållande verksamheter ha stärkt kommuners kunskap och förmåga. Under året har Naturvårdsverket uppdaterat informationen om anmälan och ansökan om tillstånd om miljöfarlig verksamhet på verksamt.se vilket leder till att det blir enklare för företagen att förstå vad som gäller vid de olika förfarandena.

¹³ Hållbart växtskydd: möjliga indikatorer och ekonomiska aspekter av diversifiering, Precisionsbekämpning eller annan teknik i växtskyddsarbetet – Vilka förutsättningar finns att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel fram till 2030? Möjliga tillämpningar av nya genomiska tekniker inom integrerat växtskydd

3.4.2 Ökad samverkan

Likt inom de övriga strategiska områdena har insatserna genererat en ökad samverkan mellan framför allt myndigheter men också med företrädare från livsmedelskedjan. En bredare samverkan har skapat bättre förutsättningar för att samla in livsmedelskedjans behov av rådgivning och regelförenklingar samt att nå ut med rådgivning och information till berörda aktörer. Ett utfall i form av samverkan och metodutveckling är metoden One Stop Myndighetsshop där myndigheter mer effektivt kan arbeta med regelförenklingar tillsammans med företagen framöver. En annan är kraftsamling för standardiserat klimatdata, som genomförts inom ramen för Tillväxtverkets samordningsuppdrag i samverkan med akademi, myndigheter och forskningsaktörer. En ökad samverkan och samordning i arbetet med regler och villkor skapar bättre förutsättningar för att bidra till målet om ändamålsenliga regler och villkor.

3.4.3 Remisser och policypåverkan

Den breda kunskaps- och behovsinhämtningen sker också genom de många remisser och yttranden kring regler som myndigheterna lämnat under året (och tidigare år). Jordbruksverket beskriver att de inom Vattenbrukspaketet bidragit till delbetänkandet Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk, SOU 2023:74, vilket på sikt förväntas kunna bidra till en ökad hållbar vattenbruksproduktion. Ett exempel på konkret resultat av sådant arbete är ett tidigare inspel av Eldrimner kring slakt på härkomstgård som rapporteras ha bidragit till en ändring av KRAV:s regler.

3.4.4 Regelförenkling och inrättande av e-tjänster

Inom förenklingsuppdraget rapporteras resultat i form att 160 kommuner nu använder den standardiserade omklassningstjänsten för livsmedelsanmälan. Färdigställandet av den nya riskklassningsmodellen som ska bidra till en mer enhetlig bedömning av kontrollbehovet hos liknande verksamheter är ett viktigt utfall för 2023. Den tillämpas sedan januari 2024 och innebär bättre förutsättningar för likvärdig kontroll.

Flera e-tjänster har tagits fram under året som bedöms underlätta företagens kontakter med myndighet samt möjlighet att förstå regelverk. Livsmedelsverket beskriver att 18 nya e-tjänster tagits fram under året som dels ger företagen bättre överblick och möjlighet att följa sina ärenden. En ny digital lösning för automatisk uppgiftshämtning från Bolagsverket bidrar också till administrativa lättnader för företagen.

3.5 Sammanfattning och jämförelser med föregående år

Analysen av de utfall och resultat som uppstått under 2023 visar att insatserna framför allt bidrar med en kunskapsökning genom hela kedjan och att utvecklingsarbete kopplat till regelförenklingar, bättre samordning och forsknings och innovation genererar nya metoder, produkter och arbetssätt. Riktade samordningsinsatser har bidragit till en ökad kraftsamling kring prioriterade frågor.

Mycket av de resultat som rapporteras är sådana som måste betraktas som utfall, det vill säga där förändrade förmågor och beteenden hos målgrupperna ännu inte kan påvisas. Samtidigt är det rimligt att anta att fortsatta insatser för att såväl informera, utbilda och vägleda livsmedelsföretagen inom lagstiftning och administration som kampanjer och information riktade mot konsumenter kring hållbar konsumtion börjar leda till förändrade förmågor.

Det utvecklingsarbete som sker kring primärproduktionen och industri kring vattenbruk och växtodling genererar också resultat som kan anses skapa förutsättningar för ökad produktion, åtminstone hos de direkta målgrupperna.

Precis som analysen av insatserna (kapitel 2) visar analysen av utfall och resultat på en bred samverkan mellan aktörer i livsmedelskedjan. Det är ibland svårt att avgöra i vilka fall samverkan är att betrakta som en aktivitet, och när det snarare bör betraktas som ett utfall eller resultat av en tidigare insats. Det är å andra sidan kanske mindre viktigt att göra den distinktionen, och i många fall handlar det om att ett samverkanstillfälle skapar nya plattformar för ytterligare samverkan. Det är dock tydligt att detta resulterat i

ett brett grepp på livsmedelskedjan – där tvärgående arbets- och referensgrupper myndigheterna emellan ökat förutsättningarna för att inkludera samtliga relevanta perspektiv i de olika insatserna.

På resultatnivå kan, förutom stärka kunskaper och kompetenser, följande anses vara de primära resultaten under 2023:

- Ökat intresse för mathantverk och stärkta kompetenser hos mathantverkare
- Ökat intresse för vildsvinskött hos konsumenter och restauranger
- Ökad efterfrågan på nyckelhålsmärkta produkter från konsumenter (och handeln)
- Ökad export på vissa marknader och för företag som deltagit på mässor

4 Analys av effekter

4.1 Konsument och marknad

De genomförande myndigheterna rapporterar en del tidiga effekter som kan identifieras redan nu. På effektnivå är det svårt att bedöma hur stor del av effekterna som kan härledas till myndighetsuppdragen och hur stor del som beror på andra faktorer. Det viktiga är dock huruvida önskvärda effekter uppstått eller inte.

4.1.1 Vissa exporteffekter

Vad gäller det exportfrämjande arbetet rapporterar Business Sweden tillväxt av svensk export från låga volymer i bland annat Hong Kong och Singapore samt att en värdemässig tillväxt har observerats på de flesta internationella marknader, med undantag för Hong Kong och Kina som har minskat något sedan 2021.

4.1.2 Stöd för producenter

Eldrimner rapporterar att deras deltagande i mässor har lett till att mathantverk har nått ut till många potentiella konsumenter, vilket skapat en ökad efterfrågan på lokalproducerad mat och en möjlighet till ökad lönsamhet för svenska producenter. Jordbruksverket rapporterar att arbetet och ekonomiskt stöd inom ekoupdraget har haft en positiv effekt, även om ekoandelarna på marknaden har minskat de senaste åren. Projekt har fått möjlighet att genomföras som annars inte hade realiserats. Det faktum att både konsumtion och produktion av ekologiska livsmedel fortsatt minska sedan 2015 visar dock att de önskade effekterna av uppdraget uteblivit. Regeringen har också tagit bort inriktningsmålet om 30 procent av ekologisk jordbruksmark och 60 procent offentlig livsmedelskonsumtion i offentlig sektor.

4.1.3 Vissa effekter på matsvinnet

Livsmedelsverket rapporterar att matsvinnet i hushållen har minskat som en effekt av en ökad kunskap och medvetande hos konsumenter. Matsvinn har blivit en mer framträdande fråga i samhällsdebatten och här har troligtvis både insatser inom uppdraget samt stigande livsmedelspriser bidragit. Effekten verkar dock inte uppstått i alla delar av samhället – mätningar visar att matsvinnet i skolor inte har minskat sedan 2020.

4.1.4 Viss förändring av efterfrågan

En annan effekt som Livsmedelsverket rapporterar är att också efterfrågan på Nyckelhålmärkt mat har ökat bland konsumenter och restauranger som en följd av kommunikation och marknadsföringsinsatser tillsammans med producenter och handlare. Livsmedelsproducenter och dagligvaruhandeln har fortsatt satsa på Nyckelhålet, som också är central i överenskommelser om salt- och sockersänkning.

4.2 Kunskap och innovation

Uppdragen och insatserna inom området är av långsiktig karaktär, vilket innebär att effekter kan förväntas uppstå först på längre sikt. De effekter som rapporteras av uppdragen inom kunskap och innovation handlar om ett breddat forsknings- och innovationsgrepp på livsmedelsområdet till följd av fördjupad myndighetssamverkan inom området och att krav på involvering av behovsägare lett till att fler företag, kommuner och andra avnämare av resultat deltar i Fol-projekt i högre utsträckning. Det är för tidigt att bedöma eventuella effekter av den kunskap och innovationer som produceras inom hos en bredare målgrupp eller på samhällsnivå.

4.3 Regler och villkor

Insatser kring inom regler och villkor kan liksom kunskap och innovation tänkas generera effekter först på längre sikt. Att utveckla och implementera regelförenklningar för aktörer i sektorn tar tid, och det behöver

finnas en långsiktighet i uppdragen. I och med att uppdragen framför allt bedöms ha genererat utfall i stor medan det är svårt att bedöma i vilken utsträckning som uppdragen ännu lett till förändrade förmågor hos såväl kontrollmyndigheter som företag längs livsmedelskedjan, är några stora effekter inte att förvänta. Detta är också tydligt i myndigheternas rapportering där det på flera ställen anges att inga tidiga effekter ännu kan identifieras. Tillväxtverket och Jordbruksverket rapporterar ändå att det finns indikatorer på ett par tidiga effekter.

4.3.1 Vissa regelförenklingar skapar effekter redan nu, exempelvis inom Vattenbruk och Växtodling

Jordbruksverket rapporterar exempelvis att odlarnas produktion säkerställs till följd av att de får tillgång till växtskyddsmedel och statistik visar att trädgårdsodlingens omsättning och produktionsvärde ökat sedan 2015. Samtidigt är det inom vattenbrukspaketet svårt att redan identifiera tidiga effekter så de flesta finansierade projekt avser att generera en ökad kunskap som på sikt ska bidra till en ökad konkurrenskraft hos näringen och tydligare regelverk för enklare etablering. De kunskapshöjande insatser som görs fortsätter skapa förutsättningar för stärkt kompetens. Tidigare regeringsuppdrag kring regelförenklingar har troligtvis bidragit till delbetänkandet, Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk, SOU 2023:74, vilket kan ge effekter för vattenbruksnäringen på sikt. Medvetenheten om jordbrukets behov av vatten och dess betydelse för framtida matproduktion och livsmedelsförsörjning beskrivs ha ökat som en effekt av Jordbruksverkets arbete med kompetenscentrumet för ett hållbart vattenbruk. LRF:s plan för jordbrukets gröna omställning som presenterades under året, är ett exempel på att näringens medvetenhet kring vattnets roll som produktionsfaktor ökat.

4.3.2 Ökad kunskap om kompetensbehoven och framtagandet av konkreta verktyg för främjaraktörer med flera

De kunskapsmaterial som utvecklats inom Tillväxtverkets arbete med strategisk kompetensförsörjning har spridits till och använts av flertalet externa aktörer, vilket beskrivs som en tidig effekt av det kunskapshöjande arbetet. Några av de metoder som tagits fram inom de olika metodutvecklingsprojekten inom uppdragen beskrivs också ha spridits till fler regionalfonds- och socialfondsprojekt och på så sätt kommit till användning för fler företag och aktörer i sektorn. Båda dessa exempel bör möjligtvis betraktas som resultat, där kunskapen börjar omsättas hos målgrupperna, snarare än som effekter.

4.4 Sammanfattning och jämförelser med föregående år

Som tidigare påpekat är det att förvänta att effekter på samhällsnivå i enlighet med målen tar tid. Förutsättningar för att generera effekter och tiden det kan ta varierar naturligtvis mellan uppdragen. Uppdragen har pågått sedan 2020¹⁴ och även om en del tidiga effekter rapporteras av myndigheterna är det fortsatt lite tidigt för att utröna effekter på samhällsnivå i någon större utsträckning. Detta gäller framför allt inom de strategiska områdena kunskap och innovation samt regler och villkor.

Förändrade och till viss del oförutsedda omvärldsfaktorer påverkar också möjligheten eller sannolikheten för att resultaten ska leda till effekter. Det gäller naturligtvis faktorer så som kriget i Ukraina som påverkat landets export och därmed priset på spannmål och de senaste årens inflation. De förändrade förutsättningarna för myndighetsuppdragen att generera effekter till följd av omvärldsfaktorer påpekades redan i förra årets syntesanalys och det är i stor utsträckning samma läge som fortfarande råder.

Liksom påpekades i den förra syntesanalysen kan det förändrade omvärldsläget också innebära förbättrade förutsättningar för att generera bestående effekter, som när det gäller att minska matsvinnet där högre livsmedelspriser kan medföra en positiv förändring på konsumenters beteende. Som nämnt verkar den önskade effekten i form av minskat matsvinn bestå hos hushållen, men liknande effekter verkar ännu inte ha

¹⁴ Detta varierar också – vissa av uppdragen tillkom helt i samband med handlingsplanen del 2 respektive 3 medan vissa uppdrag är sådana som genomförts inom respektive myndighet även innan handlingsplanerna.

identifierats inom offentliga måltider. Det är också oklart huruvida matsvinnet minskat genom hela livsmedelskedjan. De tidiga effekter som kan identifieras ur myndighetsrapporteringen för 2023 är:

- Förändrade konsumentbeteenden genom minskat matsvinn i hushållen och ökad efterfrågan på nyckelhålmärkta produkter
- Kunskapsunderlag och arbetsmetoder sprids och omsätts till nytta hos livsmedelskedjans aktörer
- Ökad efterfrågan på svenska livsmedel i utlandet

5 Analys av uppdragens bidrag till Livsmedelsstrategins måluppfyllelse

I detta kapitel redovisar vi översiktligt uppdragens bidrag till Livsmedelsstrategins måluppfyllelse. Inom området det strategiska området Kunskap och Innovation är delmålet formulerat enligt följande: *Målet för det strategiska området Kunskap och Innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.* Delmålet för det strategiska området Regler och villkor slår fast att: *Utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklningar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.* Inom det strategiska området Konsument och marknad, avslutningsvis, är delmålet att *Konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra väl medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.*

5.1 Kunskap och innovation

När det gäller kunskap och innovation är Swecos samlade bild att samtliga genomförda insatser bidrar till måluppfyllelsen, om än att det är för tidigt att ännu lyfta fram tydliga, identifierbara effekter. Några exempel på uppdrag utgörs av Formas arbete med utlysningar, projektfinansiering och aktiviteter, och att man är en samlad plattform som genom sina strukturer bidrar till samverkan och synergier mellan aktörer, antas på så sätt bidra till målet om Kunskap och Innovationer. Sweco bedömer att årets aktiviteter har konsoliderat det nationella forskningsprogrammets bidrag till utveckling av vetenskapsbaserade innovationer i livsmedelssektorn. Vinnovas insatser bidrar till en ökad tvärssektoriell samverkan – främst genom projektfinansiering mm där företag, universitet, offentlig sektor och civilsamhälle deltar. Något som stärker förutsättningarna för måluppfyllelse.

5.2 Regler och villkor

Beträffande regler och villkor är Swecos bedömning att det genomförs insatser som på olika sätt bidrar till måluppfyllelsen. Det finns exempel på insatser som enskilda myndigheter genomför och insatser som sker i samverkan. Tillväxtverkets uppdrag Förenkling genom utveckling av verksamt.se och uppdraget Miljö tillstånd (inom förenklingspaketet) kan antas bidra till måluppfyllnad inom regler och villkor (och indirekt till konsument och marknad). Livsmedelsverkets uppdrag inom Förenkling genom utveckling av verksamt.se som redan bidrar till målen. När det gäller Tillväxtverkets uppdrag Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan är Swecos bedömningen att det bidrar till målet. En ökad myndighetssamverkan och kartläggningar, kunskapsinhämtningar är dock positivt och lägger en bättre grund för att på riktigt nå regelförenklningar. Tillväxtverket har ett uppdrag inom strategisk kompetensförsörjning. Bidraget till målet som handlar om att uppdatera kunskapsläget kring behovet av och satsningar för strategisk kompetensförsörjning i sektorn är påvisat. Tillväxtverket har inom uppdraget involverat nyckelaktörer för att dels kartlägga kunskapsläget och behovet, dels för att utveckla metoder för kompetensförsörjning och nå ut till företagen.

5.3 Konsument och marknad

Inom det strategiska området Konsument och marknad identifierar vi också ett antal insatser som på olika sätt bidrar till måluppfyllelsen. Det handlar om olika insatser för att stärka kvaliteten och möjligheten för konsumenterna att göra hållbara val. Livsmedelsverkets insatser mot livsmedelsfusk är ett sådant exempel. Arbete har under 2023 fokuserats kring att öka kunskapen och förståelsen hos kontrollmyndigheterna om vad som räknas vara livsmedelsfusk, vilket är en grundförutsättning för att de ska kunna utföra sitt uppdrag. Ett annat exempel är olika insatser för att informera konsumenterna till hållbara val såsom Vidareutveckling

och stärkande av Nyckelhålsmärkningen och Utveckling av offentliga måltider. Sweco bedömer också att det genomförs olika informationsinsatser som kommer att bidra till måluppfyllelse genom förändrat konsumentbeteende. Ett sådant exempel är Eldrimner som genom informationsaktiviteter och marknadsföring synliggjort mathantverk och skapat en större förståelse, intresse och efterfrågan hos konsumenter. Myndighetssamarbetet för minskat matsvinn bidrar till målet. Matsvinnet i hushållen fortsätter att gå neråt som effekt av ett ökat medvetande hos konsumenterna. Detta bidrar till måluppfyllelsen (även om det som redovisats i andra delar av rapporten finns resultat som inom andra områden indikerar att det minskade matsvinnet inte minskat).

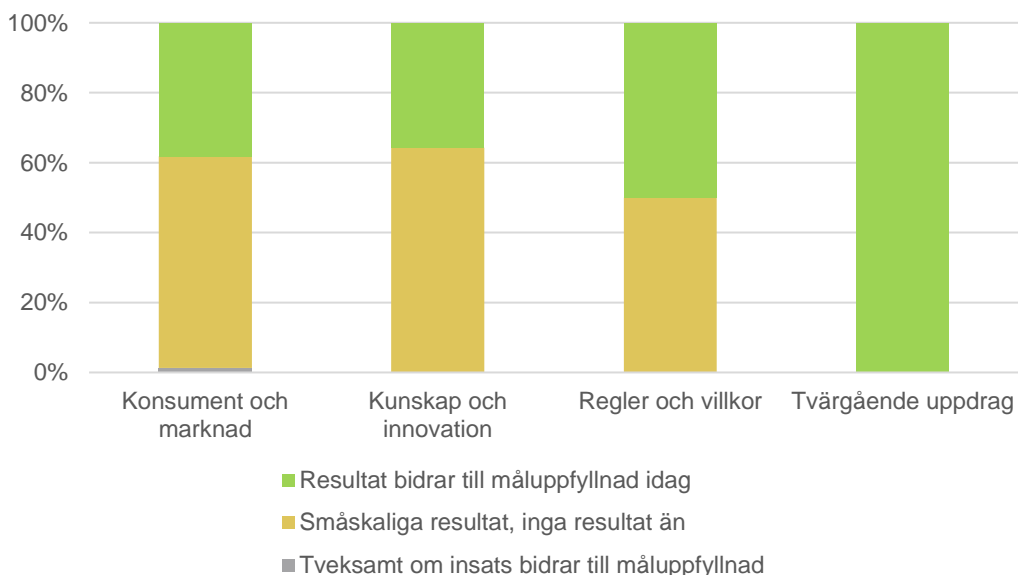
Slutligen är det viktigt att nämna de olika exportfrämjande insatserna. Dessa ger förutsättningar för att öka exporten för att öka efterfrågan på relevanta marknader, och bidrar till måluppfyllnad.

5.4 Sammanfattning och jämförelse med föregående år

Sweco har bedömt uppdragens bidrag till måluppfyllelse på just uppdragsnivå, där en sammanvägd bedömning utifrån genomförda typer av insatser och hittills genererade utfall och resultat ligger till grund för bedömningen. Detta skiljer sig något mot hur måluppfyllelsen bedömdes i förra årets syntesanalys, där en bedömning av bidrag till måluppfyllelse gjordes per insats.

De insatser som beskrivits tidigare i kapitel 5 exemplifierar vilka typer av insatser som Sweco ser framför allt bidrar till uppdragens måluppfyllelse. En bedömning av en eventuell förflyttning av måluppfyllelse jämfört med 2022 ska därmed göras med försiktighet. Vi vågar oss ändå på att konstatera att staplarna i högre utsträckning utgörs av uppdrag som genererat *resultat som bidrar till måluppfyllnad idag* jämfört med föregående år. Som vi kan se i Figur 12 bidrar uppdrag inom samtliga strategiska områden till resultat redan idag. Det finns inom uppdragen flera typer av insatser som redan genererat resultat och som bidrar till måluppfyllelse samt insatser som än så länge genererat småskaliga resultat, men som kan tänkas bidra till måluppfyllelse på längre sikt.

Figur 12 Hur bidrar insatserna i de strategiska områdena till måluppfyllelsen

Förändrings- och utvecklingsarbete tar tid. Satsningarna kan dock förväntas generera resultat och effekter som bidrar till strategins måluppfyllnad. Som konstaterades också förra året kan insatserna i teorin antas vara korrekta och generera både resultat och effekter på sikt. I de flesta uppdrag har arbetet kommit en bra bit på vägen. Myndigheterna har i flera fall börjat bygga vidare på den grund som lagts genom insatser tidigare år. De områden Sweco vill lyfta är:

- Ett antal insatser som stärker forskning och utveckling, i synnerhet förutsättningarna för att skapa olika strukturer och plattformar som ökar förutsättningarna för samverkan.
- Det löpande arbetet med att se över villkor och regler för företagande gynnar konkurrenskraften hos företagen i livsmedelssektorn och som stärker förutsättningar för hållbar konsumtion.
- Kommunikations- och kunskapshöjande insatser för att förändra konsumentbeteendet men också för att stärka företagande och entreprenörskap.
- Insatserna för att främja livsmedelsexporten – både vad gäller regelförändringar och vad det gäller konkreta insatser för att stärka de exporterande företagens förmågor.

6 Reflektioner, slutsatser och rekommendationer

I detta avslutande kapitel sammanfattar Sweco de mest övergripande reflektionerna och slutsatserna. Sweco presenterar också fyra rekommendationer, framför allt riktade till Tillväxtverket kopplat till uppdraget att samordna myndigheternas återrapportering och hur detta kan bidra till att Livsmedelsstrategin når sina mål.

6.1 Reflektioner och slutsatser

6.1.1 Utformningen av uppdragen svarar mot prioriterade utmaningar i Livsmedelsstrategin, skapar resultat och förutsättningar för effekter

Swecos samlade bild är att utformningen av uppdragen svarar mot de prioriterade utmaningarna i Livsmedelsstrategin. Aktiviteterna som genomförs bidrar till att bygga upp ett högt förtroende för svenska livsmedel hos konsumenterna, för att främja medvetna och hållbara val, samt för att säkra produktionsförhållanden, lagstiftning med mera. Insatserna bidrar också till att utveckla lagar och regler för att främja produktivitet, innovation och hållbar produktion och konsumtion av livsmedel. På resultatnivå kan följande anses vara de primära resultaten under 2023:

- Ökat intresse för mathantverk och stärkta kompetenser hos mathantverkare
- Ökat intresse för vildsvinskött hos konsumenter och restauranger
- Ökad efterfrågan på nyckelhålmärkta produkter från konsumenter (och handeln)
- Ökad export på vissa marknader och för företag som deltagit på mässor

I vissa fall kan tydliga resultat identifieras, men den övergripande bilden är inte alltid entydig. Matsvinnet minskar exempelvis bland konsumenter men förblir oförändrat på samma nivå som 2020 inom skolmåltider. Ett annat exempel är Samordningsfunktionen EKO, där flera insatser med positiva resultat har genomförts de senaste åren. Trots detta har det samlade konsumentintresset och konsumtionen för ekologiska produkter minskat hos konsumenterna och de önskade effekterna har därmed inte uppstått.

Det tar tid för effekter att uppstå på samhällsnivå och vissa insatser, så som kommunikationsinsatser och exportfrämjande insatser kan förväntas kunna generera resultat och sedermera effekter snabbare än exempelvis forskning- och innovationsinsatser. I återrapporteringarna finns vissa exempel på tidiga effekter samtidigt som myndigheterna i flera fall rapporterar att det är för tidigt för att bedöma effekterna. Det är också Swecos bedömning att en del av de tidiga effekter som rapporteras av myndigheterna snarare är att betrakta som resultat än just effekter. Det är därför svårt att utifrån myndighetsrapportering identifiera mer samhällsförändrande effekter, i synnerhet när det gäller sådana kopplade till uppbyggnad av kunskap, innovation och förändringar av lagstiftning och regelverk. Swecos bedömning är dock att genomförandet av uppdragen skapar goda förutsättningar för fler resultat och effekter på längre sikt.

6.1.2 Myndighetsrapporterna redovisar en bred palett av insatser som riktas mot hela livsmedelskedjan

Myndigheternas rapportering visar att det i stor utsträckning är liknande typer av insatser som genomförts under 2023 jämfört med tidigare år, vilket är att förvänta givet att uppdragsbeskrivningarna inte förändrats. Swecos analys visar dock att de insatser som genomförts under 2023 i högre grad riktats mot hela livsmedelskedjan jämfört med tidigare år.¹⁵ Handels- och restaurangledet är dock fortsatt

¹⁵ I rapporteringsmallen för 2023 har myndigheterna uppmanats rapportera kring målgrupper tydligare, vilket skiljer sig från rapporteringsmallen för tidigare år. Det är därför svårt att dra slutsatser kring *hur stor* förflyttning som gjorts mot att inkludera hela livsmedelskedjan i högre utsträckning.

underrepresenterade både vad gäller deltagande i genomförandet av uppdragen och som mottagande målgrupper. De mest framträdande exemplen där en förflyttning skett jämfört med tidigare år är:

- Forsknings- och innovationsaktiviteter som relaterar till målen för samtliga strategiska områden har initierats och genomförts i bred samverkan mellan myndigheter, akademi, offentlig sektor och företag över hela livsmedelskedjan under 2023
- Kommunikationsinsatser har under 2023 riktats mot samtliga delar av livsmedelskedjan tydligare än tidigare år
- Konsumentperspektivet är mer inkluderat i insatser (även om tyngdpunkten när det gäller insatser fortfarande är primärproduktion och industri).

6.1.3 Bredare samverkan mellan myndigheter 2023 jämfört med 2022

Jämfört med 2022 genomfördes 2023 fler insatser. Samlat kan de aktiviteter som redovisas av de olika myndigheterna grupperas in cirka 150 unika genomförda insatser¹⁶ under 2023 (inom ramen för de övergripande 30 uppdragen). Insatserna har riktats mot olika delar av livsmedelskedjan, det vill säga primärproduktion, industri, handel, restaurang och konsument. Insatserna inkluderar utbildnings- och informationsinsatser, kommunikations- och marknadsföringsinsatser, samverkansaktiviteter, forsknings- och innovationsprojekt samt arbete med regelverk och villkor. Samverkan och dialog mellan myndigheter och andra aktörer inom livsmedelssektorn har varit omfattande. Det är naturligtvis inte helt okomplicerat att jämföra adresserade målgrupper under 2023 med 2022, bland annat eftersom detaljerna kring målgrupperna är tydligare rapporterade i år, men vi kan konstatera att uppdragen riktar sig till en större bredd av aktörer jämfört med förra året. Aktörer från samtliga delar av kedjan finns i varierande grad med i genomförandet av uppdragen och samtliga delar av kedjan finns med som målgrupp. Handel och restaurang är dock fortsatt underrepresenterade i genomförandet av uppdragen som helhet och i specifika aktiviteter.

6.1.4 Uppdragen har bidragit till ökad kunskap hos en bredare målgrupp

Jämfört med föregående år har aktiviteter för kunskapsbyggande och kompetensutveckling nått en bredare målgrupp under 2023. De kunskapshöjande insatserna har riktats mot olika delar av livsmedelskedjan, såsom producenter, kontrollmyndigheter, restauranger, handlare och konsument. De kunskaps- och kompetenshöjande insatserna finns inom alla tre strategiska områden och även om det tar tid för ny kunskap att omsättas till stärkta förmågor och förändrade beteenden hos målgrupper, kan insatserna under året antas ha bidragit till en ytterligare förflyttning jämfört med tidigare år. En av de viktigare förändringarna enligt Sweco är att insikten att livsmedelssektorn behöver mer forsknings- och innovationsinsatser har fördjupats och att flera initiativ för att främja hållbarhet och tvärsektoriell samverkan samt öka innovationshöjden har initierats. Finansiärer som Vinnova och Formas stödjer exempelvis projekt som berör hantering av regler, konsumentbeteenden och produktionsförhållanden och krav på deltagande av behovsägare i projekt samt finansiering av åtta innovationsplattformar skapar förutsättningar för en ökad tvärsektoriell samverkan i sektorn.

6.1.5 Koppling till regionala tillväxt- och utvecklingsstrategier är svag

I den nyligen av Tillväxtverkets publicerade syntesrapporten rörande livsmedelssektorns kompetensförsörjning konstateras att Sveriges alla 21 regioner och län har strategier och handlingsplaner inom ramen för den svenska livsmedelsstrategin. Vissa av dem mer fördjupade (i något fall som Kalmar togs strategin dessutom fram innan den nationella strategin). Tillväxtverket konstaterar i rapporten att de branschaktörer som involverats – antingen genom att ta fram strategierna/handlingsplanerna eller genom att delta i en styrgrupp – främst branschrepresentanter från primärproduktionen. Oftast är det endast LRF (Lantbrukarnas Riksförbund) som har fått representera livsmedelssektorn och i vissa regioner har även Hushållningssällskapet engagerats. Livsmedelsindustrin är företrädd i några enstaka fall medan Livsmedelshandeln inte har involverats alls. I några fåtal fall återfinns Restaurang representerad i form av besöksnäringen.

¹⁶ Se definition av insatser i avsnitt 2.1.

Smart specialisering kan beskrivas som ett arbets sätt för att kraftsamla regionalt? för innovation och hållbar tillväxt inom de områden där det finns störst potential. Ett område kan se ut på många olika sätt, till exempel en viss teknologi eller en del av en sektor, eller för att lösa en samhällsutmaning. Ungefär hälften av Sveriges regioner har också på ett eller annat sätt med livsmedel i sina smarta specialiseringsstrategier. Det kan handla om att regionen prioriterat livsmedelssektorn brett, som en del inom området bioekonomi, eller i form av mer specifika områden som Foodtech, livsmedel i skärningen hållbarhet, hälsa, miljö och måltid eller livsmedel i hållbara samspel.

Den nationella Livsmedelsstrategin är i grunden en tillväxtstrategi och myndighetsuppdragen ska ytterst bidra till en konkurrenskraftig livsmedelskedja, där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta förutsättningar för att detta ska vara möjligt skapas. Swecos slutsats är att de insatser som genomförs inom uppdragen och de utfall och resultat som de hittills gett upphov till bidrar till det övergripande målet och att det finns förutsättningar för hållbara, bestående förändringar. Swecos bedömning utifrån myndighetsrapporteringen är dock att insatserna endast i liten utsträckning kopplar mot de regionala tillväxt- och utvecklingsstrategierna. Det finns vissa undantag - exempelvis Business Sweden som genomfört ett livsmedelsprogram med fokus på små och medelstora företag i samspel med livsmedellexportansvariga på potentiella tillväxtmarknader och regionala exportprogram för livsmedelsföretag. Den samlade bilden är dock

6.1.6 Fortfarande för tidigt för att identifiera mer genomgripande effekter, men det sker en positiv förflyttning över tid

Sweco har i denna syntesanalys av myndigheternas rapportering identifierat många positiva utfall och resultat och även effekter på vissa områden. Dock har de breda samhällseffekterna av myndighetsinsatserna ännu inte kunnat identifieras. Uppdragen och de aktiviteter som genomförs inom dem påverkas också av omvärldsfaktorer, vilket gör det svårt att förutsäga effekterna på lång sikt. Ett sådant exempel som Sweco nämnt är Jordbruksverkets satsning Samordningsfunktion EKO där Jordbruksverket själva konstaterar att ekologiska livsmedel fått konkurrens från livsmedel som producerats enligt andra koncept med hållbarhet som profil och marknads- och politikkräften har lett till ett i dagsläget minskat intresse för ekologisk produktion och konsumtion av ekologiska produkter. Swecos slutsats är dock (se också 6.1.1.) att olika effekter kan identifieras när det gäller exempelvis exportfrämjande, växtskydd, och vattenresursers betydelse för jordbruket och livsmedelsförsörjningen som är tydligare 2023 jämfört med 2022.

6.1.7 Fler insatser inom ramen för uppdragen bidrar 2023 till måluppfyllelsen jämfört med 2022

Swecos slutsats (se också avsnitt 6.1.1. och 6.1.6) är att flera insatser inom ramen de olika uppdragen bidrar måluppfyllelsen 2023 jämfört med 2022. När det gäller de tvärgående uppdragen har ingen förändring skett. Dessa bedömdes redan i syntesanalysen 2022 bidra till måluppfyllelsen (Jordbruksverkets uppföljning bidrar tydligt till en ökad kunskapshöjning i livsmedelssektorn och Tillväxtverkets samordning bidrar till att lyfta samlade insatser och resultat). När det gäller de övriga tre strategiska insatsområden är Swecos bedömning att fler resultat idag bidrar till måluppfyllnad jämfört med föregående års bedömning. Förändrings- och utvecklingsarbete tar tid. Satsningarna kan dock förväntas generera resultat och effekter som bidrar till strategins måluppfyllnad. Som konstaterades också förra året kan insatserna i teorin antas vara korrekta och generera både resultat och effekter på sikt. I de flesta uppdrag har arbetet kommit en bra bit på vägen. Myndigheterna har i flera fall börjat bygga vidare på den grund som lagts genom insatser tidigare år. De områden Sweco vill lyfta är det löpande arbetet med att se över villkor och regler för företagande gynnar konkurrenskraften hos företagen i livsmedelssektorn och som stärker förutsättningar för hållbar konsumtion. De kommunikations- och kunskapshöjande insatserna bidrar genom att på sikt förändra konsumenternas efterfrågan och beteende. På sikt förändrar också de insatser som genomförs syftande till att stärka företagande, entreprenörskap, innovation och internationalisering.

6.2 Rekommendationer

Utifrån syntesen av de olika myndigheternas återrapportering och lämnar Sweco följande fyra rekommendationer.

6.2.1 Prioritera uppdrag och insatser som adresserar ett antal riktade uppföljningsbara mål under en viss avgränsad tidsperiod

Swecos bedömning är att det finns ett behov av att se över ett strategiskt val mellan bredd och spets mellan och inom myndighetsuppdragen. Inför omtaget med Livsmedelsstrategin 2.0 är det viktigt att se vilka uppdrag som genererat resultat och där bidraget till måluppfyllnad förväntas kan öka på sikt. Bredden i livsmedelsstrategin är på många sätt bra – hela livsmedelskedjan behöver vara med och det är avgörande att samtliga relevanta typer av aktörer involveras i genomförandet och nås av resultaten. Samtidigt visar syntesanalysen att det tar tid för resultaten att på riktigt göra skillnad för målgrupperna och för effekter att synas på samhällsnivå. Bredden riskerar med andra ord att hindra fokus på mer spetsiga satsningar som myndigheter och aktörer i kedjan kan kraftsamla kring. Givet ett kraftigt förändrat (och på många sätt, försämrat) omvärldsläge där livsmedelssektorn utsätts för fler utmaningar bör man inför fastställandet av Livsmedelsstrategin 2.0 fundera över hur resultat kan få genomslag snabbare, och vilka resultat som bör prioriteras högst. Nationella utmaningar, så som att säkerställa beredskap och minskad sårbarhet innebär också möjligheter för livsmedelskedjan, inte minst när det gäller tillväxt. Här är det viktigt att beakta hela kedjan, små som stora företag och beakta regionala förutsättningar i hela landet. Sweco anser därmed att det kan vara värt att överväga att prioritera åtgärder som adresserar ett begränsat antal (konkreta och mätbara) mål under en viss tidsperiod.

6.2.2 Myndigheterna bör i betydligt högre grad beskriva hur de värderat/följt upp redovisade resultat och effekter

Inför omtaget med Livsmedelsstrategin 2.0 är det viktigt att se vilka uppdrag som genererat resultat och där bidraget till måluppfyllnad förväntas öka på sikt. Sweco gör bedömningen att samtliga uppdrag kan förväntas bidra till måluppfyllnad. Genomförandet av uppdragen sker i enlighet med uppdragsbeskrivningar som i sin tur i teorin kan anses vara ändamålsenligt utformade. Samtidigt ser vi att uppdragens påvisade bidrag till målen ännu är få. Swecos rekommendation är därför att myndigheterna inför nästa års återrapportering tydligare bör beskriva hur de identifierade och återrapporterade resultaten och effekterna har följts upp och utvärderats. Förutom detta bör de i högre utsträckning föra ett resonemang rörande identifierade utfall, resultat och effekter där de försöker att bedöma insatsens vikt. Med detta menar Sweco: ett resonemang där myndigheten belyser i vilken utsträckning de identifierade resultaten och effekterna beror på insatsen som genomförts inom ramen för livsmedelsstrategin eller om de beror på/påverkats av andra faktorer.

6.2.3 Myndigheterna bör tydligare i återrapporteringarna redovisa utfall som inte genererat önskade resultat och effekter

Myndigheterna redovisar aktiviteter, utfall och positiva resultat och eventuella effekter av dessa. I vissa fall redovisas också aktiviteter som av olika skäl inte genererat önskade utfall och resultat och som därmed inte kan förväntas bidra till måluppfyllelse. Ett sådant exempel är Jordbruksverkets redovisning av Samordningsfunktionen EKO som trots goda resultat inte bidragit till att öka konsumenternas köp av ekoprodukter.¹⁷ För att ta fram bättre underlag för att finjustera insatser i Livsmedelsstrategin 2.0 handlingsplaner rekommenderar Sweco att myndigheterna i återrapporteringen för 2024 i större utsträckningar kompletterar redovisningen av resultat och effekter med redovisning av utmaningar och hinder i genomförandet av de uppdragen och planerade aktiviteter. En sådan dimension av återrapporteringen skulle också underlätta prioritering framåt samt belysa eventuella behov av särskilt riktade insatser.

¹⁷ Den bristande måluppfyllelsen ligger utanför Jordbruksverkets kontroll – det handlar om ändrade konsumenttrender och omvärldsfaktorer som påverkat pris med mera.

6.2.4 Redovisningen av genomförda aktiviteter bör i återrapporteringarna i högre grad kopplas till hur de samspelar med andra nationella och regionala strategier

Jordbruksverket och Tillväxtverket har från och med 2023 ett uppdrag att stärka de regionala innovationssystemen kopplade till livsmedelssektorn utifrån de två myndigheternas roll när det gäller att finansiera innovationer hos lantbruks- och livsmedelsföretag genom tillämpning av europeiska program som European Innovation Partnerships eller regionala strukturfonder. I detta sammanhang är också inspelet som regioner och länsstyrelser gemensamt initierade rörande prioriterade satsningar för att stärka den regionala kapaciteten relevant. I inspelet lyfts behovet av att utveckla och stärka regionala noder, med nationell samordning, som kan ge företagen i livsmedelssektorn förbättrad tillgång till kompetens och utvecklingsresurser, oberoende av var de befinner sig i landet. En nationell koordinering skulle även koppla upp mot nationella forsknings- och utvecklingsaktörer för att förbättra effekterna av investerade resurser i forskning, utveckling och innovation. En satsning på regionala noder är även något som näringen lyfter, exempelvis genom Sweden Food Arena.¹⁸ Mot bakgrund av detta är en fjärde rekommendation inför uppföljningen av 2024-års återrapportering att det också ska ingå att myndigheterna tydligare redogör för hur aktiviteterna knyter an till andra strategier i de fall där det är relevant. Särskilt viktigt är att beskriva hur identifierade resultat och effekter bidrar till andra nationella och regionala strategiers måluppfyllelse. Sweco menar att det också är önskvärt att man söker fler synergier/kopplingar med RUS och att man inför Livsmedelsstrategin 2.0 beaktar det regionala perspektivet i utformningen och genomförandet av uppdragen.

¹⁸ Delrapport Tillväxtverket Livsmedelsstrategin 2023, p. 21.

Bilaga A Lista över myndighetsuppdrag

<i>Myndighet</i>	<i>Uppdrag</i>	<i>Strategiskt område</i>
<i>Formas</i>	Medel till det nationella forskningsprogrammet	Kunskap och innovation
<i>Vinnova</i>	Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan	Kunskap och innovation
<i>Tillväxtverket</i>	Förmedla bidrag till Sweden Food Arena	Kunskap och innovation
<i>SLU</i>	Utveckla kompetenscentrum för växtförädling	Kunskap och innovation
<i>Jordbruksverket</i>	Ett kraftfullt vildsvinspaket	Konsument och marknad
<i>Jordbruksverket</i>	Ökat marknadstillträde och anläggningsgodkännande för export	Konsument och marknad
<i>Business Sweden</i>	Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag	Konsument och marknad
<i>Business Sweden</i>	Fortsatt finansiering på livsmedelsexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader	Konsument och marknad
<i>Business Sweden</i>	Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag	Konsument och marknad
<i>Livsmedelsverket</i>	Arbete för likvärdig kontroll	Konsument och marknad
<i>Livsmedelsverket</i>	Vidareutveckling och stärkande av nyckelhålmärkningen	Konsument och marknad
<i>Livsmedelsverket</i>	Insatser mot livsmedelsfusk	Konsument och marknad
<i>Livsmedelsverket</i>	Myndighetssamarbete för minskat matsvinn	Konsument och marknad
<i>Vinnova</i>	Utveckling av offentliga måltider	Konsument och marknad
<i>Jordbruksverket</i>	Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land	Konsument och marknad
<i>Jordbruksverket</i>	Samordningsfunktionen EKO	Konsument och marknad
<i>Eldrimner</i>	Utveckling av nationellt centrum för mathantverk	Konsument och marknad
<i>Tillväxtverket</i>	Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan	Regler och villkor
<i>Tillväxtverket/Livsmedelsverket</i>	Förenkling genom utveckling av verksamt.se	Regler och villkor
<i>Tillväxtverket</i>	Miljö tillstånd (inom förenklingspaketet)	Regler och villkor
<i>Tillväxtverket</i>	Strategisk kompetensförsörjning	Regler och villkor
<i>Jordbruksverket</i>	Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden	Regler och villkor
<i>Jordbruksverket</i>	Stärka Växtskyddsrådet	Regler och villkor
<i>Jordbruksverket</i>	Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket	Regler och villkor
<i>Jordbruksverket</i>	Vidareutveckla svenska vattenbruk	Regler och villkor
<i>SLU</i>	Avelsarbete på regnbåge	Regler och villkor

<i>Tillväxtverket</i>	Samordning av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna	Tvärgående uppdrag
<i>Jordbruksverket</i>	Uppföljning och utvärdering av Livsmedelsstrategin	Tvärgående uppdrag
<i>Myndighet</i>	Uppdrag	Strategiskt område
<i>Formas</i>	Medel till det nationella forskningsprogrammet	Kunskap och innovation

